

VÍZPART

XVII.
ÉVFOLYAM
4. SZÁM
2008.
DECEMBER

ALSÓ-TISZA VIDÉKI KÖRNYEZETVÉDELMI ÉS VÍZÜGYI IGAZGATÓSÁG – WWW.ATIKOVIZIG.HU

„Nől a dér, álom jár,
hó kering az ág közt.
Karácsonynak ünnepe
lépeget a fák közt.“

(Weöres Sándor)

**Békés, meghitt karácsonyt és sikeres,
boldog új esztendőt kíván minden
kedves Olvasónak a VÍZPART
szerkesztő bizottsága!**

Újévi köszöntő

„Boldogabb újévet, mint amilyen lesz!”

A régi vicces mondás – úgy tűnik – ma aktuálisabb, mint valaha. Világgazdasági válság, pénzügyi recesszió, romló makrogazdasági mutatók, és még sorolhatnánk azokat a fogalmakat, amelyekről szinte mindennap hallunk. Valóban, a kilátások nem túl jók. Mondhatnánk úgy is, hogy jövőre összébb kell húzni a nadrágszíjat. Végzetlenségem miatt megemlíteném, hogy nem ez az első eset, sőt, bármennyire is erőltetem az agyamat, nem emlékszem olyan esztendőre, amióta a vízügyi szolgálatban vagyok, hogy ne így kezdtünk volna egy évet.

A helyzet ellentmondásos. Vannak ugyanis eredmények szép számmal, sőt, azt lehetne mondani, hogy soha nem látott mértékű a fejlődés egyes területeken. Magam is meglepődtem például, hogy csak az árvízvédelmi művek esetében az Alsó-Tisza vidéken az elmúlt tíz évben több mint 8 milliárd forint jutott fejlesztésre, beruházásra. De említhetném a Tisza vidéke legnagyobb beruházásának első elkészült elemét, a VTT keretében megvalósult Cigándi tározót.

Mégsem örülhetünk felhőtlenül. A fenntartásokra és üzemeltetési feladatokra ugyanis évről-évre fogynak a kereteink, s éppen ebben rejlik a helyzet veszélyes ellentmondása. Miközben próbáljuk a fejlesztések ütemét gyorsítani, egyre kevesebbet fordítunk meglévő és újonnan megvalósult műveink fenntartására. A minap megkérdeztek tőlem, hogy mennyit javult az Alsó-Tisza vidék árvízi biztonsága a

nemrég elkészült beruházások, helyreállítások kapcsán. Nem kis meglepetést keltettem a válaszzal, amikor azt mondtam, hogy „nem csökkent”.

Tudomásul kell vennünk, hogy egy árvízvédelmi rendszer pont annyira erős, mint annak a leggyengébb láncszeme. A leggyengébb láncszem pedig a fenntartás, ahol egyre aggasztóbb az elmaradásunk, noha vannak száz évesnél idősebb műtárgyaink is! A probléma megoldására vannak jó példák a nemzetközi gyakorlatban – már a szomszédos országokban is. Romániában például a vízhasználatokból befolyó összes bevételt közvetlenül a vízgazdálkodási feladatok ellátására, a vízi létesítmények fenntartására fordítják. Nálunk a költségvetés szigorúan őrökdi a „mindent bele a nagykalapba és majd onnan visszaosztjuk” elvhez. Ismerve a hazai viszonyokat, a közeljövőben aligha számíthatunk a helyzet kedvezőbbé válására.

A 2009. évi költségvetés előzetes adatai is ezt támasztják alá: fenntartásra a tavalyi összeggel megegyező forrást biztosítanak. Persze minden rossz hírben van azért valami jó is. Jelen esetben az, hogy a vízkárelhárítási feladatok ellátására, a védelmi potenciál fenntartására a társadalom még hosszú ideig nem nélkülözheti a jól felkészült, magas szakmai színvonalat garantáló vízügyi gárdát. Számítunk a vízügyesek szakmaszeretetére, munkabírására, szorgalmára. Ehhez kívánok sok erőt, kitartást, egészséget és a közelgő ünnepek alkalmából szeretetteljes karácsonyt, dolgos, nyugodt újévet!

Dr. Dobi László

Meghívó

Az Alsó-Tisza
vidéki Környezetvédelmi
és Vízügyi Igazgatóság
vezetése szeretettel
meghívja Önt

2008. december 17-én
14 órára

a Központ,
az MBSz (Gépüzem),
a Szegedi
Szakasz mérnökség

**nyugdíjas baráti
találkozója**

az igazgatóság
szegedi
Irinyi J. u. 1. sz. alatti
székházának ebédlőjébe

Értékeltek az Atikövizig őszi felülvizsgálatait

Az Alsó-Tisza vidéki Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság munkatársai értékelő értekezletet tartottak, ahol a 2008. évi ár- és belvízvédelmi művek őszi felülvizsgálatáról hangzottak el a vízügyi szakemberek beszámolóit.

Minden év őszen tartják a felülvizsgálatokat az Atikövizig szakemberei. Ennek során végigjárják a kezelésükbe tartozó ár- és belvízvédelmi vonalakat, s felülvizsgálják, ellenőrzik a saját és idegen kezelésű ár- és belvízvédelmi művek állapotát.

Az Alsó-Tisza vidéki Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság kezelésébe mindösszesen 1426,8 km vízfolyás (folyószakasz, csatorna) tartozik, melyeken összesen 410 műtárgyat tartanak nyilván.

A működési területünkön lévő árvízvédelmi művek idei őszi felülvizsgálata után megállapítható, hogy a földtöltések kiépítettségét, állékonyságát a 2006. évi árvíz utáni helyreállításoknak köszönhetően az elmúlt évekhez képest jobb mutatók jellemzik.

A másodrendű védművek állapota az elmúlt évekhez képest nem változott. Többségük legfeljebb vízkormányzásra lenne alkalmas. Az Atikövizig kezelésében lévő műtárgyak átlagéletkora magas, ez műszaki állapotukban is tükröződik. 2008-ban a fenntartási kereteken túlmenően lehetőség nyílt az igazgatóságnak lokális jellegű problémák elhárítására. A legfontosabb helyeken beavatkozások történtek, ezzel a műtárgyak állapotán sikerült javítani. A folyószabályozási művek alapfunkciójukat ellátják. Az árvízvédelmi vonalakon lévő gátörtelepek igen rossz állapotban vannak; az épületek 50 százaléka nagy felújítást igényelne.

Építési munka folytatása szükséges Csongrád város belterületén, a beavatkozást az Atikövizig a Környezet és Energia Operatív Program (KEOP) keretein belül kívánja lebonyolítani a közeljövőben.

A Torontáli térség fővédvonal a 11.06. sz. árvízvédelmi szakasz, védképességének komplex fejlesztésére nyílik lehetőség a következő években – szintén a KEOP keretében.

Egy esetleges védekezés hatékonysága érdekében elvégzendő, lokális jellegű problémákról az Atikövizig tájékozódott, ezekről nyilvántartással és költségbecsléssel rendelkezik.

Az őszi felülvizsgálatok kiértékelő értekezleten elhangzott, hogy összességében az árvízvédelmi biztonságot közvetlenül veszélyeztető, azonnali beavatkozást igénylő jelenséget a szakemberek nem tapasztaltak, az igazgatóság működési területén a 322

km elsőrendű árvízvédelmi fővédvonal védképessége megfelelő.

Idén a február–június közötti időszakban volt belvízvédekezési tevékenység, mely során csak kisebb mértékű elöntések keletkeztek és jellemzően a folyókon levonuló, kisebb árhullámok miatt kellett belvízvédelmi fokozatot elrendelni. A 2008. évi őszi szemle belvízvédelmi vonatkozású tapasztalatait összefoglalva megállapítható, hogy jelentős változás nem következett be az Atikövizig belvízvédelmi műveinek állapotában.

2008-ban az igazgatóság kezelésébe tartozó összesen 1283 km-es csatornahossz 22 százalékán tudtak csak gaztalanítást végezni, továbbá 7 km-es szakaszon gyökérvonás kotrást végeztek. A csatornahálózat jelenlegi állapotában korlátozottan alkalmas a belvizek levezetésére, az öntözővíz-szolgáltatással is rendelkező csatornákon viszonylag jó a karbantartottság állapota. A kritikus helyeket – különösen a belterületek védelme érdekében szükséges beavatkozásokat – az Atikövizig felmérte, akciótervet készített belvízvédekezés esetére.

A szivattyútelepek koruknál fogva állandó karbantartásra, javításra szorulnak, szükség lenne átfogó rekonstrukciós-korszerűsítési program megvalósítására. A szilipes vízkormányzó művek működésképes állapotban vannak. Idén beruházásként valósult meg Szentes térségében a Kórógyéri főcsatornán a Fűzfászugitöltő helyreállítása, amely a térség belvízvédelmi biztonságának javítása mellett a nyári öntözési időszakban is fontos szerepet fog betölteni.

A pályázati források adta lehetőségeket kihasználva kívánja az igazgatóság a térségben jelentkező fejlesztési igényeket kiszolgálni: a DAROP forrásokból indul majd Mórahalom térségében a Széksóstói főcsatornát és a Széksós-tavat érintő fejlesztés. Szeged térségében a Matyéri vízrendszer fejlesztése lesz a következő két év legfontosabb fejlesztési feladata.

A védekezésben együttműködő szervezetek számára az Atikövizig szakemberei beszámolót tartottak a védművek állapotáról és a védekezési felkészültségről. A sziliprongálások miatt a rendőrség által felajánlott, megerősített területi jelenléttel kapcsolatban az igazgatóság reméli, hogy az vissza fogja szorítani az illetéktelen szilipkezeléseket, melyek belvízi helyzetben akár egy település elöntését is okozhatják.

Borza Tibor-Priváczkíné Hajdu Zsuzsanna

Bemutatkozik: Busa-Fekete Bertalan

1977-ben születtem Szegeden. Középiszakai tanulmányaimat a Deák Ferenc Gimnáziumban végeztem, majd a Szegedi Egyetemen szereztem 2003-ban geológia szakirányú geográfus diplomát.

Egyetemi tanulmányaim kezdetén, igen korán a felszín alatti vizek iránt kezdtem érdeklődni, majd később tudományos diákkori munkám és diplomamunkám is ebben a témakörben született.

A diploma megszerzése után három éves PhD ösztöndíjat nyertem a Szegedi Tudományegyetem Természettudományi

Karának Ásványtani, Geokémiai és Kőzettani Tanszékén, ahol a hidrogeológia területén korábban szerzett tudásomat tovább mélyíthettem. Témám: a szikes tavak felszín alatti vízutánpótlódása.

Az ösztöndíj lejáta után, 2006-ban az AQUAPLUS Kútúrúró, Kútjavító és Vízépítő Kft-nél kezdtem dolgozni, ahol két évig a kútépítési szakterület vezetői pozícióját töltöttem be.

Ott jelentős tapasztalatokra tettem szert ivó- és termálkútak kivitelezésével kapcsolatban.

2008. szeptember elején adódott a lehetőség, hogy az igazgatóság Vízgyűjtő Fejlesztési Osztályán a felszín alatti vizekkel kapcsolatos munkakört tölthetek be.

A Visegrádi négyek mérnöki kamaráinak és szövetségeinek 15. találkozóját, szakmai konferenciáját Szegeden rendezték meg 2008. október 9-én. A tanácskozás nyitányként – a szakmai konferencia plenáris ülésén – délelőtt a Városháza dísztermében a vendéglátók nevében elsőként *Bodor Dezső*, a Csongrád megyei Mérnöki Kamara elnöke köszöntötte a hazai szakembereket és a külföldi delegátusokat. Rövid beszédében azokra a neves mérnökökre emlékeztetett, akik az 1879-es nagy szegedi árvíz után az új város arculatát, szerkezetét megteremtették, akik a teljes pusztulást követően megtervezték és újra felépítették a „napfény városát”. *Dr. Kováts Gábor* MMK-elnök a Magyar Mérnöki Kamara és elnöksége nevében köszöntötte a visegrádi országok kamaráinak és szervezeteinek találkozójaára érkezettek.

Majd *Nagy Sándor*, Szeged alpolgármestere, valamint *Jiri Plicka*, a Mérnöki Kamarák Európai Tanácsának (ECEC) alelnöke üdvözölte a plenáris ülés résztvevőit.

E protokolláris események után szakmai előadások következtek a programban. Elsőként a szegedi alpolgármester beszélt – *Szeged, Biopolisz* címmel – a város hosszú távú fejlesztési koncepciójának – amit idén júniusban fogadott el a helyi közgyűlés –, integrált városfejlesztési stratégiájának és pólusprogramjának tartalmáról, műszaki vonatkozásairól. Nagy Sándor előadásában még érintette a település turizmus- és közlekedési-logisztikai fejlesztési elképzeléseit, s szolt arról is, hogy sürgősen fel kell újítani, meg kell erősíteni az árvízi védműveket a város teljes területén, elsősorban a legrosszabb állapotokat mutató belvárosi támfalaknál, illetve sürgetni kell az árvízi tározók megépítését a Tisza alsó szakaszán.

Dr. Dobi László, az Atikövízig igazgatója *Szeged főutcája, a Tisza* címmel tartott előadást, majd a plenáris ülés utolsó előadójaként *Vörös József* a 150 éve épült szegedi vasúti Tisza-hídról tartott – korabeli rajzokkal és fényképekkel illusztrált, vetített – prezentációt. A konferencia városközi programjának záróeseményeként került sor a Vasúti Hidak Alapítvány elismerésének, a *Korányi-díjnak* az átadására.

A program ezután a Novotel szállodában *A város és folyója* konferencia szekcióülésével folytatódott, ahol a résztvevők – mintegy háromszáz regisztrált szakember – a közlekedési, vízellátási, valamint infrastruktúrával foglalkozó és környezeti szekciókban összesen több mint negyven előadást hallhattak.

„A Föld nevű hidrobolygón nincs élet víz nélkül. Ide születünk, ma is ehhez az állapothoz kellene alkalmazkodnunk. Elődeink még bölcsen hasznosították a természet adottságait, de az elmúlt évszázad technikai fejlődésének lázas üteme és a népesség

horribilis gyarapodása napjainkra mindezt már végérvényesen tönkretette. Menteniünk kellene a menthetőt” – hangzott el a vízellátási szekció nyitóelőadásában, amit *Lehetőségek és korlátok a vízparti városok környezetében* címmel e tudósítás szerzője és *Schilsong János*, a Hullámtér Egyesület elnöke közösen tartott.

Város és folyója

További gondolatok előadásuk írásos változatából:

„A települések méretének a növekedése, a városiasodás okozta az első komoly problémát, mert állandó vízforrás nélkül sehol sem alakulhatott ki tartósan a lakókörnyezet. Ott, ahol pedig tavak, vagy az áruszállításra és a közlekedésre is alkalmas folyók voltak, a vízparti népek fejlődése ugrásszerűen megnőtt.

Szeged a létét a Tisza folyónak köszönheti. Várossá fejlődését a közlekedési, gazdasági és védelmi szempontból is kitűnő földrajzi fekvése tette lehetővé. A folyóparton élni azonban nem veszélytelen. A konferencia során több előadó is foglalkozik az árvizek történetével, a kialakulásával és a védelmi lehetőségekkel. Szegedet 1879-ben porig rombolta a Tisza. Az újjáépítés meghatározó nemzetközi összefogását és nagy-szerű mérnöki megoldásait napjainkban is élvezhetjük.

De hogyan tovább? Egyszerre kellene mértéktartónak és előrelátónak lenni. Úgy véljük, hogy a társadalmi közgondolkodás erre most nem alkalmas – mert mindenki fejlődni akar. A fejlődés azonban az erőforrások kizsákmányolásával jár együtt. Túlépítjük a városainkat, még több embert és autót zsúfolunk egy területre, feléljük zöld felületeinket, beszennyezzük a vizeinket és megmérgezzük a levegőnket.

Ökológiai analfabéták lettünk.

Pedig a folyóparti környezet idillikus állapotokat is jelenthetne. A víz életet adhatna a zöld felületeknek, javíthatná a levegő minőségét és a klimatikus viszonyokat, ösztönözhetné a gazdasági fejlődést, teret engedhetne a szórakozásnak és a rekreációnak.

Külföldi példákban pedig nincs hiány.

Már az ipari fejlődés hőskorában az angliai és a nyugat-európai vidékeken a folyókat csatornahálózattal kötötték össze, így az olcsó vízi szállítás előnyeit jól ki tudták használni. Fejlődtek a vízpartok, szabályozták a vízhozamokat, a folyó menti városok gyarapodása pedig napjainkig érezhető hatással járt.

Nálunk ez idő tájt a Tisza szabályozása zajlott, az árterek megszüntek, a medervonalak kiegyenesedtek és a folyó töltések közé kényszerült. A látszólagos előnyök 100–150 évvel később már más nézőpontból is értelmezhetőek. Igaz, hogy a mezőgazdaság hatalmas földterülettel gyarapodott, de a napjaink klímaváltozása kapcsán jelentkező szélsőségek kezelésére már nem maradt elegendő területünk. A települések ráépültek a töltésoldalakra, a nagy árterek helyett szűk hullámtérek jöttek létre.

Nem tudjuk az éltető vizet az országhatárokon belül megtartani és a kritikus időszakokban felhasználni. A cél, hogy minél hamarabb szabaduljunk meg tőle, így akár egy esztendő leforgása alatt egyszerre van jelen az árvíz, a belvíz és az aszály. Hogyan lesz így tartós élet?

Mindeközben városaink folyamatosan rátelepülnek a folyópartokra. Gigantikus beruházások jönnek létre a töltések és a partoldalak melletti szűk területeken, elvágva a védekezési útvonalakat, csökkentve a logisztikai lehetőségeket. Az ingatlanfejlesztők persze mindennek csak az előnyös részeit élvezik, folyóparti lakásokat árulnak, panorámát osztogatnak az élő vízre.

Szegeden sajnálatos módon mindenre van példa. A Felső Tisza-parton, a régi fa-telep helyén 10 emeletes sorház épül a töltés tövében és már formálódnak az elképzelések a mellette lévő telken a sportpálya beépítésére is. Újszegeden, a város egyik legszűkebb utcahálózatú környezetében történik olyan szálloda- és fürdőfejlesztés, mely napi több ezerrel növeli meg a látogatottságot – szintén a töltés 50–100 m-es környezetében.

Természetesen ez nem volna hiba, ha ezzel lépést tudna tartani az árvízvédelem és a vízgazdálkodás. Ez azonban közfeladat és az állam láthatólag nem törekszik a példamutatásra. Életben vannak még ímmel-ámmal zajló vízügyi fejlesztések (pl. Vársárhelyi-terv) vagy töltésmegegerősítések, de olyan hosszú időtávra kitolva, ami már az ésszerűség határát súrolja.

Az olló tehát erősen nyílik. Egyrészt az ingatlanfejlesztések egyre újabb igényekkel, sok esetben követelésekkel jelentkeznek, amelyek megvalósulása után már joggal kérhetik számon az államtól a közfeladatot (az árvízvédelmet) értékeik védelmében. Másrészt az államnak ma nincs se forrása, se szándéka, hogy a stratégiai kérdésekre hosszú távú választ adjon és azt meg is valósítsa.

Könnyen előállhat az a helyzet, amikor az édesvíz tőzsdei termék lesz és akkor a felvíziek és a forrásgazdák diktálják majd az árfolyamokat. Ennek a korszaknak az előrelátásához legalább olyan bölcsességre van szükség, mint Szeged városának jó 125 évvel ezelőtti újratervezésekor. (→ 4. o.)

Város és folyója

(← 3. old.) A kőutas–sugárutas rendszer akkor még európai novum volt, és jótékony hatását még ma is élvezhetjük. De hol lesznek a víztározóink 125 év múlva?

Sajnos, a közeljövő kérdéseire sem tudunk még gyakorlati választ adni.

Igaz, hogy Szegeden született meg „a folyó a város főútcája” koncepció alap gondolata...

De hiába a lelkes tervezői szándék és loálpatrióta támogatás, a város vezetése más ígéseket látott fontosabbnak. Nyertek az in-

gatlanfejlesztők s a magántőke, a közügyek egyelőre háttérbe szorultak. A Tisza azonban több mint tízezer éve itt folyik keresztül és a jövőben is itt fog. A problémák csak halogathatóak.

A 2006-os, rekordmértű árvíz a Tisza völgyében azonban már új gondolkodásmódot generált, mert még elevenen élnek bennünk azok a fényképek, amelyek az árvízről lerombolt várost mutatták be” – emlékeztettek az előadók.

Dr. Kozák Péter

Szemétszedés

November 3-án az igazgatóság ismét szemétszedést hirdetett a Tisza szegedi belvárosi szakaszán, a Bertalan híd és az Árvízi emlékmű között.

Sajnos, akadt munka bőven a folyó hullámterében. Ismét összegyűlt rengeteg hulladék. Ezek öszszeszedését hat közmunkás, illetve a Szegedi Szakasz mérnökség gátbiztosá végezte. A szemétyűjtés során 26 zsák szemetet szedtek össze az Atikövízig emberei.

N. N.

Évfordulókra emlékeztünk a szentesi szivattyútelepen

Jelentősegteljes évforduló alkalmából gyűltek össze a meghívott vendégek, valamint az Atikövízig egykori és jelenlegi dolgozói a Szentesi Szivattyútelepen.

Az Alsó-Tisza vidéki Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság, a Csongrád megyei Mérnöki Kamara, valamint a Magyar Hidrológiai Társaság november 27-én ünnepélyes megemlékezést tartott az Atikövízig Szentesi Szivattyútelepének üzembehelyezési eljárása 80., valamint a gőzüzemű szivattyúk végleges leállása előtti utolsó üzempróbájának 30. évfordulója alkalmából.

Dr. Dobi László, a Csongrád megyei Mérnöki Kamara elnökségi tagja, az Atikövízig igazgatója köszöntötte az egybegyűlteket a kiemelkedő fontosságú ünnepi megemlékezésen. Beszédében hangsúlyozta, hogy a jelentős műszaki emlékek tekinthető Szentesi Szivattyútelep jó állapotának megőrzése közös érdekünk, s felelősségünk. Ennek tudatában az igazgatóság is folyamatosan keresi az anyagi forrásokat a szivattyútelep rekonstrukciós, állagmegőrző munkáinak elvégzésére, hogy az utókor számára is fennmaradjon ez a nagy jelentőségű ipari műemlék.

A gőzüzemű szivattyútelep létrejöttének hosszú és érdekes kronológiáját, történetét, valamint megépítésének hátterét *Temesvári Mihály*, az Atikövízig Műszaki Biztonsági Szolgálatának vezetője ismertette rendkívül érdekes, sokak számára eddig ismeretlen információkat, adatokat tartalmazó előadásában*.

A múlt megidézése után a szivattyútelep jelenlegi funkciójáról, helyzetéről, valamint jövőbeni szerepéről *Jászné Gyovai Ágnes*, az Atikövízig Szentesi Szakasz mérnökségének vezetője tartott tájékoztatót**.

Az immáron 80 éves szivattyútelep múltját és jelenét összefoglaló előadások után az évforduló alkalmából készült emléktábla ünnepélyes leleplezése következett. Az ünnepi momentum előtt *Andó Mihály*, az MHT Szegedi Területi Szervezet elnöke, az Atikövízig főmérnöke köszöntötte az ünnepségen megjelent, egykor a Szentesi Szivattyútelepen dolgozó gépész kollégákat, *Borda Jenőt*, *Tokaji Lajosr* és *Szabó Mihályt*. A főmérnök reményét fejezte ki, hogy az emléktáblán jelenleg látható dátumok sorát idővel újabb követi, mely a szivattyútelep rekonstrukciójának időpontját mutatja majd.

A hivatalos ünnepi megemlékezést követően az érdeklődőknek lehetőségük nyílt a szivattyútelep gépeinek tüzetesebb megtekintésére, melyhez további információkat, történeteket szívesen

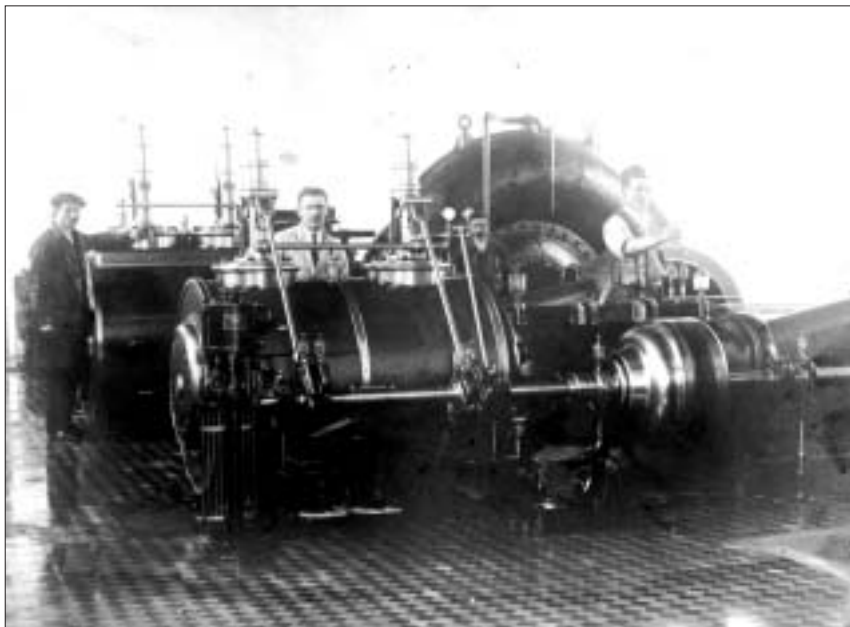
szolgáltattak az egykori és jelenlegi gépész, illetve műszaki kollégák.

Nagyszöllösi Nóra

*Temesvári Mihály ünnepi előadását teljes terjedelmében az újság 5–7. oldalán közöljük, illetve www.atikovizig.hu internetes oldalunkon is elolvashatják.

**Jászné Gyovai Ágnes ünnepi beszédét teljes terjedelmében a www.atikovizig.hu internetes oldalunkon olvashatják.

Évfordulókra emlékeztünk a szentesi szivattyútelepen

A szentesi szivattyútelepi megemlékezésen hangzott el Temesvári Mihály ünnepi beszéde, melyet itt és a következő oldalakon adunk közre.

Tisztelt ünneplők, kedves vendégeink, munkatársaink! Engedjék meg, hogy először egy személyes élményemről beszéljek.

1978 novemberében Magyar Győző, az akkori Vízgépészeti Üzemág vezetője szólt: november 23-ára úgy szervezzem a dolgaimat, hogy a szentesi szivattyútelepen egy érdekes dolgot szeretne mutatni. Így kerültem a a gőzüzemű szivattyútelep utolsó üzempróbáján résztvevő mintegy 120 vendég, érdeklődő közé. Nem tudom, hogy a meghívás a néhány hónapja a víz-ügynél dolgozó ifjú mérnöknek, vagy a „majdnem szomszédnak” szólt, ugyanis abban az időben nagyon közel laktunk egymáshoz.

A résztvevők között sok ismerős és ismeretlen arcot láttam. Olyanokat, akiket csak névről ismertem, de számomra akkor ők a vízügyi szolgálat nagy öregjei voltak, hiszen már 10-15 éve az igazgatóságnál dolgoztak. Már a nyugdíjkorhatár közelében lévő kollégákat, vagy olyanokat, akik már évek óta nyugdíjasok voltak. Élmény volt látni azoknak az idősebb kollégáknak az arcát, akik a gőzüzemű szivattyútelep utolsó üzempróbáján a 13 tagú műszakot biztosították, és életük java részét gőzüzemű szivattyútelepek üzemeltetésével töltötték el.

Nem felejttem el Szobácsi József kazánfelügyelő izgatott és ideges arcát, aki nagyon gyorsan túl szeretett volna lenni ezen az eseményen, hiszen a kazánok műszaki állapota erősen kifogásolható volt.

Sokkal később fogtam fel, hogy milyen jelentős eseményen vettem részt. Ezzel a november 23-i üzemmel befejeződött egy korszak, a gőzüzemű szivattyútelepek korszaka az Alsó-Tisza vidéki Vízügyi Igazgatóság területén. Ekkor már lebontásra, illetve részben vagy teljesen átépítésre került a ma Mindszenti I.-nek nevezett szivattyútelep, a Nagyfai, Vidreéri, Ószentiváni, Pusztai, Jaksori, Nagyéri szivattyútelep. Állt még ugyan az Alsó-Lúdvári szivattyútelep jelentős része, de az is hamarosan bontásra került.

Hogyan is kezdődött a szentesi szivattyútelep története?

A Körös–Tisza–Marosi Ármentesítő és Belvízszabályzó Társulat (tessenek figyelni a finom fogalmi meghatározásra: „Belvízszabályzó”) az 1892–1897 közötti években elkészítette a nagyjából a jelenlegi Kurca-belvízrendszert magába foglaló terület belvízmentesítésének főbb terveit, és ennek kapcsán 1894-re megépült a jelenlegi Mindszenti I. szivattyútelep helyén egy 3 m³/s teljesítményű, gőzüzemű szivattyútelep. Csak érdekességként jegyzem meg, hogy ez a 114 éves öntöttvas nyomócső még mindig a Mindszenti I. szivattyútelep része és bármikor üzemelhet.

A rendszerben összegyülekezett vizeket a Kurca-toroki zsilipen keresztül gravitá-

ciósan, illetve magas tiszai vízállás esetén az említett szivattyúteleppel juttatták a Tiszába. Az 1910-es évek közepére bebizonyosodott, hogy a szivattyútelep kapacitása a rendszer felső és középső részén összegyülekező belvizek megfelelő intenzitású átmenelésére nem alkalmas, ezért egy további szivattyútelep építését határozták el. Ez lett a szentesi szivattyútelep.

1916-ra a társulat már határozott elképzelésekkel és tervekkel rendelkezett az itt építendő szivattyútelepre, és a környezetben lévő belvízcsatornák rendezésére, megépítésére. A terv építési részeit a társulat tervezte meg, a gépészeti részek tervezésében együttműködött a Schlick-Nicholson gyárral. Ekkor már épült a Pusztafennsíki, és a Nagyfai szivattyútelep, ahol a gépészeti tervezést, a gyártási és kivitelezési munkákat a Schlick-Nicholson gyár végezte.

Az egyik elgondolás szerint a szivattyútelep körülbelül a mostaninak a helyén épült volna, a jelenlegi helyzethez képest 180°-os elfordítással, tehát szívóaknája közvetlenül a mostani közút, az akkor transzverzális útnak, vagy birodalminak nevezett út mellé került volna. Nyomócsöve szívmólyosan keresztelte az árvízvédelmi töltést.

A beterveztett terveket a társulat főhatósága annyiban módosította, hogy a töltéskeresztelést alsó átvezetéssel kívánta megoldani. A javaslat ellen a társulat kifogással élt, és a tervek többszöri átdolgozását követően 1923-ra elkészültek a jelenlegi szivattyútelep részletes kiviteli tervei, és a költségvetés, melyet minden érdekelte fél elfogadott és jóváhagyott.

Az építkezéssel kapcsolatos tevékenységek a tervezésen kívül 1916-tól kezdve kisebb-nagyobb intenzitással folytak (ne feledjük, hogy ezen idő alatt folyt a később „nagy háborúnak”, majd I. világháborúnak nevezett világhégés, majd az azt lezáró trianoni diktátum, a forradalmi események, a román megszállás), így megkezdtek a területnek kisajátítását, felmérték a faanyag, kavics, homok, cement biztosításának lehetőségeit.

Jellemző az alaposágukra, hogy alternatívák készültek a faanyag kitermelésére is. Mennyi fa kivágása szükséges, ha azt a társulat II-es, vagy III-as jelű erdejéből végzik? Hogyan alakulnak a költségek, ha a faanyagból készülő szádpallókat vállalkozók készítik?

(Folytatás a 6. oldalon)

Évfordulókra emlékeztünk a szentesi szivattyútelepen

(Folytatás az 5. oldalról)

Vagy érdemesebb a szádpallókat Kucoriban, saját kivitelezésben készíteni? Milyen költségek merülnek fel, ha a homok és kavics biztosítását a Tiszán felülről, vagy a Tiszán alulról végzik? Figyelembe vették a Nagyfai szivattyútelep építésénél feleslegessé váló anyagokat is.

1919 márciusában a szivattyútelepre bevezető csatorna földmunkáit hatósági nyomásra befejezték 19 ezer 500 m³ föld kitermelésével, ezt követően a munkaterületet víz öntötte el. Ezt a munkát csak 1925-ben folytatták – további 10 ezer 271 m³ föld kitermelésével.

A szivattyútelep építési munkái 1924 nyarán vettek nagyobb lendületet az ártézi kutak fúrásával, és az építési munkák 1926 májusára lényegében befejeződtek.

A szivattyútelepen 1924-ben elvégzett főbb munkamennyiségek a következők voltak: 275 m² szádfal, 1486 m³ kézi földmunka, 1486 m³ beton és vasbeton, 325 m³ téglafalazat.

Gondoljunk bele, hogy milyen hatalmas munkát végeztek elődeink, melynek kapcsán rövid 2 év alatt befejeződtek, illetve megépültek a következő létesítmények: a Vetyefoki csatorna nyomvonalkorrekciója; a Kurca-tartány és a szivattyútelep közötti bevezető csatorna mintegy 900 m hosszban 3 dűlőúti híddal, melyből a torlati zsilipes elzárású; a szivattyútelep fedett bevezető csatornája; a szívóakna; a szivattyútelep gépháza 2 kettős beömlésű, TK-1200-as típusú centrifugál szivattyúval (GANZ és Társa–DANUBIUS Rt. gyártmány), valamint az ezek meghajtását biztosító 2 kéthengeres, compaund üzemi, szelepes vezérlésű kondenzációs gőzgéppel; a kazánház három, Babcock–Wilcox szabadszabadság alapján a GANZ és Társa Rt.–DANUBIUS által gyártott, vízcsöves szerkezetű, túlhevítővel ellátott gőzgéppel; a kémény; a nyomócsövezeték az ellenőrző aknákkal; a csillapító medence; széntároló kisvasúttal; a gépészlakás és melléképületei; a fűtőlakás és melléképületei; a garázs.

Csodálandó elődeink szakmai felkészültsége, hogy a fenti munkákat a mai fogalmaink szerinti – néhány, metszettel kiegészített – összeállítási, vagy általános tervek alapján végezték, hiszen a teljes kiviteli munkához csak 69 tervet irányoztak elő, melyek jelentős része a csatornák különböző keresztmetszvényeit tartalmazta. A szivattyútelep munkáinak leszámolásában végülis 44 terv szerepelt.

Egy, a szentesi szivattyútelep – eredetileg 40 m magas – kéményéhez hasonló

**Az ünnepség szónoka,
Temesvári Mihály**

építmény terve anyagkimutatással, dőlési, süllyedési, állékonysági méretezéssel, gyönyörű, színezett kivitelű rajzokkal, gyöngybetűkkel feliratozva elfért egy A3-nál alig nagyobb rajzlapon.

Az építési munkák nagyságrendjét jól jellemzi, hogy a következő főbb anyagmennyiségeket használták fel: fali téglá 418 ezer 700 db, sugaras téglá 46 ezer db, építési homok 600 m³, homokos kavics 2300 m³, portland cement 6041 mázsa, vas 106 mázsa, mész 639 mázsa, eternit pala 560 mázsa, falkötő vasak 25 mázsa, tetőcserép 61 ezer darab, faanyag 151 m³.

Miután az akkori viszonyok között az építési munkákat generál vállalkozásba adni nem lehetett, a különböző bekért ajánlatok alapján a föld-, a kőműves-, tetőfedő-, ács-, asztalos-, bádogos-, üveges- és mázólmunkákat a legolcsóbb ajánlattevő mesterekkel végeztették.

A kémény és a kazán falazására két ajánlattevő közül az Eggenberger speciális építő vállalkozás került ki győztesen.

1925 elejére közeledett az alépitményi munkák befejezése, és gondoskodni kellett a gépi berendezések szállításáról.

A társulat az elmúlt években kialakult jó kapcsolatok alapján a szivattyútelep addigi építési munkáiban aktívan közreműködő Schlick–Nicholson céget kívánta megbízni a gépi berendezések szállításával. A cég első ajánlata alapján a gépi berendezés szállítása és felszerelése 520 ezer aranykoronába került volna.

Itt kezdődik a gépi berendezések beszerzésének érdekes története.

Az említett ajánlatot a társulat közgyűlése elfogadta, és elbírálásra felterjesztette a Földművelésügyi Minisztériumba. Közben az ügy elbírálás céljából átkerült a Népjóléti Minisztérium illetékes ügyosztályára, és az ellenőrző ajánlatot kért a

GANZ és Társa–DANUBIUS Rt.-től. Ennek az ajánlata lényegében ugyanazon gépi berendezés szállítására és szerelésére 313 065 aranykoronáról szólt, szemben a Schlick–Nicholson időközben módosított 477 ezer 500 aranykoronás ajánlatával. Az akkori viszonyokra jellemző, hogy a GANZ és Társa–DANUBIUS Rt ajánlatában a következő mondat is szerepel: „Költségvetésünkben a kazánoknál, valamint a gőzgépeknél és szivattyúknál s egyéb berendezéseknél a műszaki tudományok mai állása szerinti legtökéletesebb megoldásokat ajánlottuk és szilárd meggyőződésünk, hogy Magyarországon jelenleg más gépgyár ily tökéletes berendezés gyártására nem képes.”

A GANZ DANUBIUS ajánlatának ismeretében a Schlick–Nicholson további árendeményt tett, és újabb ajánlata már 328 800 aranykoronáról szólt. Tekintettel arra, hogy a két ajánlat között 15 735 aranykorona eltérés mutatkozott, és a GANZ gyár további árcsökkentés lehetőségét is felvetette, ezért a Földművelésügyi Miniszter a társulatot az ügy újabb tárgyalására utasította.

A társulat mai fogalmaink szerint meghívásos versenytárgyalás keretében mindkét ajánlattevőtől újabb, zárt borítékos ajánlatot kért 1925. április 2-re.

Az ajánlatok közös értékelésekor, a borítékok felbontását követően kitént, hogy a GANZ gyár a 313 065 aranykorona árból további 20 százalékot enged, míg a Schlick–Nicholson gyár a 328 800 aranykoronás ajánlatából 18 százalékot hajlandó engedni, egyben felajánlja, hogy a betervezett három, 120 m² fűtőfelületű kazán helyett, ugyanazon árban három, 156 m² fűtőfelületű kazánt adnak, azonnali szállítással.

A tárgyalások végeredményeként a társulat a GANZ és Társa–DANUBIUS Rt.-vel kötött szerződést 1925. április 22-én.

Ha jól belegondolunk az egész eljárásba, 80 év alatt a világ csak annyit változott, hogy most is van közbeszerzési eljárás, meghívásos versenytárgyalás, de hogy ezek eredményeképpen mérhető árejtés történik-e, csak nagyon ritkán derül ki.

Az eljárás végén a társulat félár alatt jutott a gépi berendezésekhez. Hogy a társulat helyettük a GANZ és Társa–DANUBIUS Rt.-vel kötött szerződést, a Schlick–Nicholson gyár rosszállóan vette tudomásul, melynek a vezérigazgató által a társulatnak írt leveleiben is hangot adott. Az eddig végzett tervezési és egyéb közreműködői munkáinak díjazása fejében 50 ezer 456,79 aranykorona megfizetését kérte.

Évfordulókra emlékeztünk a szentesi szivattyútelepen

(Folytatás a 6. oldalról)

Az ügy végül többszörös levélváltás után 1925 augusztusában rendeződött 9 ezer aranykorona társulati átutalásával.

A szerződés alapján a GANZ és Társa–DANUBIUS Rt. olyan hihetetlen ütemben végezte a berendezések gyártását és szállítását, hogy az elkészült csövezetek nyomáspróbája 1925. október 21-én megtertartható volt, és az összes szerelési munka 1926. március 22-re befejeződött.

A csövezetek építésénél – az addig általános öntöttvas csövek és öntött idomok, majd szegecselt csövek és öntött idomok helyett – szegecselt csövet és hegesztett idomokat alkalmaztak karimás kötéssel. A kötések és idomok ellenőrizhetőségére még aknákat építettek.

1926. május 18-án került sor a szivattyútelep ünnepélyes üzembehelyezésére, mely eljárás, majd az azt követő halászléében többek között 34 méltóságos, nagyságos, tekintetes titullussal bíró úr vett részt. Az ünnepélyes üzembehelyezés tulajdonképpen csak rövid forgatáspróbának volt tekinthető, mivel a próba szempontjából kedvezőtlen belvízszintek miatt a gépek csak 1-1 bő órát üzemelhettek.

A szivattyútelep végleges átadás–átvételi eljárására – éppen csak a meghatározott 3 éves határidőn belül – 1926. május 10–11-én került sor. Ekkor a kedvező tiszai vízállás, valamint a belvíz elegendő mennyisége lehetővé tette a kazánok, gőzgépek, szivattyúk – szerződésben vállalt – garanciális adatainak ellenőrzését.

Így a kazánok hatásfoka a szerződésben kikötött 67 +/- 2 százalékkal szemben 66,57, illetve 69 százalékosnak bizonyult. A mérések alapján a gőzgépek hatásfokát 85 százalékosnak számították, amely megfelelt a szerződésben vállalt követelményeknek. A szivattyúk hatásfoka az adott vízszint mellett garantált 68-cal szemben 80,4, illetve 83 százalékosnak adódott.

A mért adatokból is látszik, a GANZ és Társa–DANUBIUS Rt. által adott árajánlatban leírt szöveg – amely talán kissé öndicsérőnek hangzik – reális volt, hiszen az általa szállított gépészeti berendezés az akkori gőzgépes időszak műszaki csúcását jelentette. Ma úgy mondhatnánk, hogy egy Mercedes volt.

Az építkezés teljes költsége az 1931. évi felülvizsgálati iratok szerint 954 034,28 pengő volt, az előirányzati 963 246,55 pengővel szemben.

Az elkészült létesítmény még most is tartogat meglepetéseket. 2006-ban derült ki, hogy az árvízvédelmi töltést keresztező csőszakasz szintje 44 cm-rel magasabban

van az általunk nyilvántartottnál. Az eltérés oka nyilvánvalóan a kiviteli terv keresztezési szintjének ellenőrizetlen átvételéből ered. Azt, hogy miért emelték meg a keresztezés szintjét a kivitelezéskor, még nem sikerült kideríteni.

Annyi azonban látszik, hogy a keresztezés szintjének megemeléséből a rézsűkben fellépő csőhossz-növekedést a vízoldalon a csillapító medence tervezett szintjének megemelésével igyekeztek elkerülni. E megemelésre készüléskor derült ki, hogy a nyomócsövezetek között alatti szakaszának pontos kialakítása sem ismert.

A gőzüzemű szivattyútelep üzemórairól pontos kimutatás sajnos nem áll rendelkezésre, de bizonyos részadatok felhasználásával 20 ezer üzemóra körülire becsülhető.

A szivattyútelep üzemelésével kapcsolatban 1966-ig nem volt jelentős fennakadás. Akkor a kazánok nem feleltek meg a hatósági felülvizsgálat követelményeinek. A kialakult belvízvédelmi helyzet feltétlenül szükségessé tette, hogy a belvizek a fenti szakaszon is a Tiszába kerüljenek, így a szivattyútelep Szentés felőli oldalán egy 10 szivattyúegységből álló provizóriumot kellett felszerelni 3 m³/s teljesítménnyel. Nyomócsöveit a műút alatt átvezették a töltés lábáig, onnan pedig szivornyásan kereszteztek az árvízvédelmi töltést.

Az 1960-as évek közepétől egyre nagyobb gondot jelentett a szivattyútelep működtetéséhez szükséges, műszakonkénti 13 tagú létszámban (1 gépész, 3 olajozó, 3 fűtő, 6 szénhordó, salakos, gazkiszedő) biztosítani a megfelelő szakképzettséggel bírók számát.

A legnagyobb gondot a fűtők hiánya okozta, ami érthető is. A nehéz fizikai munkára egyre kevesebb jelentkező akadt, hiszen óránként 4-4,5 q szenet kellett belámpálni, hogy biztosítani lehessen a kazánok napi 180-240 q szénigényét. Ahhoz, hogy a gépek jó hatásfokkal, zavartalanul üzemeljenek, a 13 személy tökéletesen összehangolt munkájára volt szükség.

1970-ben a Tiszán levonuló addig legmagasabb árhullám mellett a szivattyútelep kétagépes üzemből nem tudta feladatát ellátni, mivel a nagy manometrikus emelési magasság miatt teljesítménye jelentősen lecsökkent – a szivattyúk konstrukciójából eredően. Így jutottunk el 1978 novemberéig, az utolsó üzempróba napjáig.

Az igazgatóság 1981-ig a rendszerben összegyülekezett belvizeket az újonnan épült Mindszent II. szivattyúteleppel igyekezett a Tiszába juttatni. Bebizonyosodott, hogy a hatékony belvízmentesítés érdeké-

ben a szentesi szivattyútelepen is szükséges a szivattyúzás. Így felszereltek egy Agrofíli 600S típusú, diesel meghajtású szivattyút a szivattyútelep szívóaknájára. A szivattyú nyomócsöve a gépház Szentés felőli oldalán haladva, majd azt megkerülve csatlakozott a nyomócsövezetek átalakított búvónyílásába.

1987-ben készült el a szivattyútelep korszerűsítési terve – 8 változatos kidolgozásban. Az egyik változat szerint a meglévő szivattyúk elektromos meghajtást kaptak volna. Ehhez a gépházat jelentősen át kellett volna alakítani, s fennállt a veszélye annak, hogy magas tiszai vízállás esetén – az 1970. évihez hasonló – szivattyúzási gondok merülnek fel. A további változatok különböző típusú szivattyúknak a meglévő szívóaknára, illetve a gázfogó rács elé vagy mellé történő beépítésével foglalkoztak. Végző változatként – az időközben megjelent – nagyobb teljesítményű Flygt gyártmányú szivattyúk szívóaknára történő beépítését fogadták el.

A korszerűsítési munkák 1991-ben kezdődtek, ennek során a részben átalakított szívóaknába beépült 3 x 2 Flygt szivattyú 0,45; 0,6; 1,2 m³/s teljesítménnyel. A szivattyúk nyomócsöve a szívóakna felé haladva, fokozatosan bővülve Szentés felől megkerüli az épületet és az 1925-ben épült nyomócsöve csatlakozik. A korszerűsítéskor részlegesen felújították a gépészlakást, új melléképület épült. Sajnálatos módon sem akkor, sem a későbbiekben a szivattyútelep egyéb épületein és építményein mérhető javítási, felújítási munkát szinte kizárólag forráshiány miatt végezni nem tudtunk, így ezek a létesítmények napjainkra méltatlan műszaki és esztétikai állapotba jutottak.

2003-ban az újonnan beépített gépi berendezések (csappantyúk, szerelési közdarabok) felújításra kerültek.

A rekord magasságú 2000., majd 2006. évi árvízvédekezéskor a szivattyútelep üzemével különösebb gond nem volt attól eltekintve, hogy a mai szemmel már bonyolult, ellenőrző aknákkal teli, mértékadó árvízszint alatti csőkeresztezés környékén folyamatos vízáramlás alakult ki a mentett oldal felé.

Az eltelt időszakban is kisebb-nagyobb javítási munkákat végeztünk a szivattyúzást szolgáló gépi berendezéseken, melynek része az 1925. évi építésű csőszakasz is. Reményeink szerint még hosszú időn keresztül tudjuk biztosítani a szentesi szivattyútelep üzemelésével a térség belvízi biztonságát.

Temesvári Mihály

Ötvenöt éves a vízügyi szolgálat

Az egységes vízügyi szolgálat megalakulásának 55. évfordulója alkalmából október 1-én Budapesten, az Európa hajón rendezett ünnepségen Szabó Imre környezetvédelmi és vízügyi miniszter méltatta a vízügyi szakemberek, dolgozók elkötelezettségét és magas szintű szakmai felkészültségét.

A tárcavezető hangsúlyozta azt is: az Új Magyarország Fejlesztési Terv soha nem látott forrásokat biztosít az ár- és belvízvédelmi fejlesztésekre, a hazai vizek ökológiai rehabilitációjára, az ivóvíz minőségének javítására és számos egyéb vízgazdálkodási programra. Szabó Imre miniszter elmondta, hogy az Új Magyarország Fejlesztési Tervben 2007 és 2013 között 150 milliárd forint áll rendelkezésre árvízvédelmi fejlesztésekre, ebből 110 milliárd a Vásárhelyi-terv továbbfejlesztésére.

A 2013-ig elkészülő hullámtéri beavatkozásokkal és az addig megépülő hat tározóval a Tisza teljes hazai hosszán mintegy 50-60 cm-es árvízszint-csökkenést lehet majd elérni.

Kóthay László vízügyi szakállamtitkár összefoglalta a vízügy elmúlt ötvenöt évének legfontosabb eseményeit. Az ünnepségen dr. Vágás István címzetes egyetemi tanár, az Alsó-Tisza-vidéki Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság nyugalmazott mérnöke beszédében visszaemlékezett a szolgálatban eltöltött közel 40 évre. (A beszéd a 9. oldalon olvasható.)

A két világháború között az állami vízügyi szolgálat a földművelési tárca felügyelete alatt működött, de 1948-ban a vízügyeket több minisztérium és főhatóság között szétosztották. Hamarosan kiderült azonban, hogy a hatékony állami vízgazdálkodást csak koncentrált vízügyi igazgatás képes biztosítani.

Az első Nagy Imre-kormány 1953. október 1-jei hatállyal megalapította az Országos Vízügyi Főigazgatóságot, s annak területi szerveit, a tizenkét vízügyi igazgatóságot. Az egységes vízügyi igazgatás körébe tartozott a vizek tervszerű hasznosítása, az árvizek, belvizek, a vízszennyezések elhárítása, valamint a vízimunkák és vízállásirányítók műszaki tervezésének, kivitelezésének, üzemeltetésének szabályozása és ellenőrzése.

1957-től a vízügyi szervezet foglalkozott a települések vízellátásának és csatornázásának műszaki kérdéseivel is. Az 1953-as döntéssel a vizek mennyiségi és minőségi felügyelete egységes állami irányítás alá került, az ezen alapuló szervezeti és igazgatási struktúra mind a mai napig a leghatékonyabb megoldásnak bizonyult.

Szabó Imre környezetvédelmi és vízügyi miniszter a vízügyi szolgálat megalakulásának 55. évfordulója alkalmából miniszteri elismerő oklevelet adományozott Karai Jánosnak, az Alsó-Tisza vidéki igazgatóság algyői szivattyútelep-kezelőjének kiváló emberi és szakmai életútja, 46 éves vízügyi szolgálata elismeréseként, nyugállományba vonulása alkalmából (jobb felső képünkön), valamint Zsivín Lászlónak, az Atikövízig Műszaki Biztonsági Szolgálatá irodavezetőjének, kiváló emberi és szakmai életútja, 40 éves vízügyi szolgálata elismeréseként (a középső képen). A kitüntetettek fotói Vízy Zsigmond felvételei.

*

Az Alsó-Tisza vidéki Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság október 9-én tartott megemlékezést a vízügyi szolgálat ötvenöt éves évfordulója alkalmából, melyet jelenlétével megtisztelt Kóthay László vízügyi szakállamtitkár is.

Az ünnepi beszédeket (dr. Pálfi Imre és dr. Vágás István) követően az igazgatóság székházának aulájában Dégen Imre mérnöknek, a vízügyi szolgálat egykori vezetőjének domborművét koszorúzták meg az Atikövízig és a Magyar Hidrológiai Társaság Szegedi Területi Szervezetének képviselői (alsó kép)

KVVM-ATIKÖVÍZIG

Dr. Vágás István:

Évfordulós emlékszavak

A 19. század elején megalakult vízi társulatok, a Széchenyi István által életre hívott Tisza-völgyi Társulat, különböző állami vízügyi szolgálatok működése után 1948-ban vízügyeink egésze állami kezelésbe került. Négy minisztérium között elosztva, egységes működésük meghiúsult.

1953 tavasza – nem kis mértékben Sztálin halála – megnyitotta a lehetőségét a nehéziparral szemben a mezőgazdaság fejlesztésének. Ehhez vízre is, vízkárelhárításra is szükség volt, ezáltal vízügyeink szakszerű, egységes országos irányítására is. Létrejött 1953. október 1-jén a *vízügyi főigazgatóság* és ezzel párhuzamosan a ma is fennálló 12 *vízügyi igazgatóság*.

A főigazgatóság élére 1955 decemberében *Dégen Imre* személyében új vezető került, aki ezt a tisztséget 20 éven át, 1975-ig töltötte be. A megelőző 25 évben 10-en töltötték be a vízügyek első emberének tekintett tisztséget, az öt követő több mint 25 évben több mint 10-en. A történetkutatói vélemény szerint Dégen Imre abban különbözött elődjeitől és utódjaitól, hogy ő a vízügyek érdekeit igyekezett képviselni a kormányok előtt, azok viszont a kormányok érdekeit képviselték a vízügyek irányításában.

Az árvizek elleni védekezés az 1954. évi nyári dunai és az 1956. évi téli jeges dunai árvíz során szervezetlen volt és gátszakadásokkal járt. A töltésen nem irányíthatott három vagy négy szervezet: a keveredés csak katasztrófát hozhatott. 1965-re a nyári dunai, majd 1970-re a tiszai árvízvédekezés nemcsak szervezett, hanem szakszerű is volt. Dégen Imre nemcsak a vízügyi-, hanem az azt segítő szervezetek felett is kiharcolta az irányítás lehetőségét, s nemcsak hazánk területén, hanem szomszédainknál is jórészt eredményessé tehetjük az árvízvédekezést.

Dégen Imre azt is elérte, hogy a dunai töltéseink 1,5-2 méterrel magasabbak lettek, tiszai töltéseink nagy részén pedig szélesebb töltéskorona mellett megvalósult a tartós árvízi terheléseket védő, mentett oldali 1:5-ös rézsűhajlás. A belvízi szivattyútelepek torkolati összkapacitása – a csatornahálózat jelentős fejlesztése mellett – elérte a Tisza középvízhozamát. Az öntözött terület összkiterjedése elérte mezőgazdaságilag hasznosítható területeink 5 százalékát, ami ma, sajnálatosan, 0,5 százalék alá süllyedt.

Fontos intézkedése volt Dégen Imrének 1970-ben Makó lakosága 20 ezer fős részének biztonsági elszállítása a Maros fenyege-

tése elől, amit majd Hollandia ismételt meg 1995-ben a Rajna ár-hulláma idején, akkor már 150 ezer embert érintően.

Ugyancsak 1970 júniusában hallottuk tőle egy szikessedés miatt megfolyó töltésszakasz védelméről, amikor a vízáramlást lezáró szádfalazást dinamikus hatásai miatt nem javasoltuk: „Néha az a legjobb beavatkozás, ha nem avatkozunk be”.

Dégen Imre vezetése alatt az ország lakosságának 22 százalékról 70 százalékra nőtt az ivóvíz-ellátottsága, és 5 százalékról 35 százalékra nőtt a csatornázottság. Ugyanakkor ő vezette be a szennyvízbírság intézményét hazánkban. Nagy eredményei, a kezdődő környezetvédelmet szolgáló intézkedései ellenére a vízügyi szolgálatot „reakciós, klerikális, ellenforradalmár, nyugatbarát és pártyszerűen elemek” gyűjtőhelyeként jelölte meg egy Dégen Imrét nyugdíjba küldő pártvizsgálat 1975-ben.

Ha ez így lett volna, akkor 1989-ben ez érdemem kellett volna, hogy váljon. Akkor viszont új ellenségei szerint a vízügyi szolgálat már nem volt eléggé „zöldszínű”. Mindig az éppen időszerű boszorkányüldözésnek lett áldozata.

A rendszerváltás után egyesek a vízügyi hivatás tényét is megkérdőjelezni igyekeztek, mondván, hogy elegendő „szolgálni és szolgáltatni”. Hát akkor hogyan védhettük volna ki az ezredforduló, és főként a 2006. évi tiszai és dunai árvíz csúcseit, ha a védekezés irányítóit és szakmai résztvevőit nem elhivatottságuk tudata vezérelte volna?

Az árvízvédekezések sikere rendszerint összekovácsolta és barátokká tette annak résztvevőit, míg az 55 év alatt előfordult néhány árvízi, vagy belvízi kudarcunk akár széjjel is verhetett egyes érintett vízügyi közösségeket.

Az 55 év alatt a vízügyi szolgálatot ért sok – és többnyire nehéz – év után a jelent és a jövőt talán leginkább Vörösmarty Mihály egyik ismert költeményének két versszakával jellemezhetjük, és zárhatjuk le rövid visszatekintésünket:

*„Ha szent gondok között
Fáradtál honodért,
Vagy vészterhes csatán
Ontottál érte vért,
S az elcsábultan megveti
Hű buzgóságodat,
S lesz aljas, gyáva és buták
Kezében áldozat:
Gondold meg és igyál:
Örökké a világ sem áll;
Eloszlik, mint a buborék,
S marad, mint volt, a puszta lég.*

*S ha bánat és a bor
Agyadban frigyre lép,
S lassanként földerül
Az életpuszta kép,
Gondolj merészet és nagyot,
És tedd rá éltedet:
Nincs veszve bármi sors alatt,
Ki el nem csüggedett.
Gondold meg és igyál:
Örökké a világ sem áll;
De amíg áll, és amíg él,
Ront, vagy javít, de nem henyél.”*

A kupa ismét Szegedre került!

2008-ban a Székesfehérvár–Szeged sporttalálkozóznak Székesfehérvár adott helyet október 10-én.

A szervezők előzetes „összecsapása” Pörbolyön zajlott. Ennek végeredményeként 10 olyan sportágban egyeztünk meg, melyben mindkét igazgatóság csapata összeméri majd erejét és tudását.

Lázás készülődés, edzés (illetve edzés elmaradása) mellett 52 résztvevő ült buszra és indult meghódítani Székesfehérvárt.

Az érkezés után gyors programismertetés, közben az előretolt helyőrség már komoly csatában vívta a tenisz mérkőzést, illetve mérkőzéseket. A férfi tenisz, női tenisz, férfi páros tenisz összesített eredménye alapján a tenisz versenyt Székesfehérvár nyerte, így 1 : 0 Székesfehérvár javára.

A vezetői ügyességi verseny mindenki számára meglepetéssel szolgált. Volt kártyavárépítés (légvárépítés), papírcsákó hajtogatás, állat- és növényfelismerés és pontos -megnevezés. A szegedi vezetők nagyon küszködtek, hajtottak, de sajnos, ezt az összesített versenyt – a hazai pálya előnyét élvezve – Székesfehérvár nyerte (2 : 0).

A streetball verseny összességében döntetlenre sikeredett, egy-egy pont jutott mind a hazai, mind a vendégcsapatnak (3 : 1). A női mérkőzést Székesfehérvár nyerte (ámde a szegedi lányok szebbek...), a férfiaknál hatalmas csatában a szegedi streetball csapat nyert.

A pókerverseny párhuzamosan zajlott a streetball mérkőzésekkel (sajnos, zártkörűen, nem lehetett figyelemmel kísérni az eseményeket). A döntőbe a két szegedi játékos jutott, így természetesen ezt a versenyt mi nyertük (3 : 2).

Jött a mindenki által várt nagy-nagy esemény, a női kézilabda verseny. Összeszokottság, precizitás, csapatszellem – tehát magabiztosan nyertek a szegedi lányok (3 : 3).

Ezt követően a női ügyességi versenyre került sor, melyben izgalmas, szemet-száját gyönyörködtető versenyszámok zajlottak a közönség nagy-nagy biztatása mellett. Győzött, nyert Szeged, így az eredmény 3 : 4-re módosult.

A székesfehérvári kövizig sportpályáján a férfi kispályás labdarúgó mérkőzés zárta a szabadtéri eseményeket. Ropogtak a sípcsontok, görbült, rezgett a háló, süvített a labda. Sajnos, Fehérvár jobb volt. Ekkor az összesített eredmény 4 : 4. Ezután a székesfehérvári szabadidőközpont (kulturált és gyönyörű hely) adott teret a bowling- és a biliárdversenynek. A biliárdban a golyókkal a szegedi fiúk és lányok bántak jobban, viszont a bowlingban a hazai

*Tenisz – Vezetői ügyességi –
Női és férfi streetball – Póker – Női kézilabda
– Női ügyességi – Férfi kispályás labdarúgás
– Bowling – Biliárd*

pálya előnyét élvezve ismét Székesfehérvár nyert.

No, akkor most mi is van az összesített eredmények alapján?

5 : 5. Tehát döntetlen. Így a kupa ismét Szegedre került. Minden csapattag dicséretet érdemel, külön kiemelendő a szentesi különítmény összefogásban, biztatásban (szülinapos virágoskert...).

Gyors átöltözés, eredményhirdetés, vacsora, tánci-tánci, ragyogó zene és hangulat, s megint győzött a barátság. Fáradtan tértünk haza Szegedre. Lekászálódva a buszról, mindannyiunk fejében az a gondolat érlelődött, hogy 2009-ben a 35 éves évfordulót hogyan tudnánk még színesebbé, még marandóbbá tenni. Ehhez várjuk minden sportbarát, minden igazgatósági, minden KÖFE-dolgozó ötletét, javaslatát!

Eddzünk, sportoljunk, mozogjunk!

Készüljünk a 2009-es évre!

Kurucz Gyula szervező

Nyugdíjas találkozó Hódmezővásárhelyen

Jó hangulatban, hosszú nosztalgizással telt el a Hódmezővásárhelyi Szakasz mérnökségen november 25-én megtartott nyugdíjas találkozó.

A nyugdíjasaink kiértékelése után 30 nyugdíjas kolléga jelezte vissza, hogy részt kíván venni ezen a kis baráti összejövetelen.

Igaz, az időjárásfelelős nem nagyon kedvezett a vidékről érkezőknek, de legalább nem hó, hanem eső esett.

Meghívtuk jelenleg Budapesten élő, de 1971-ig a Hódmezővásárhelyi Szakasz mérnökség vezetőjeként, majd a minisztériumban dolgozó Litauszki Istvánt is, aki kedves feleségével örömmel jött találkozni a régi kollégákkal. A székházunk tárgyalójában terítettünk meg, ahol először Versey László szakasz mérnök tájékoztat-

ta nyugdíjasainkat az igazgatóság és a szakasz mérnökség idei munkájáról, feladatairól. Majd idősebb nyugdíjasainknak bemutatta az idén nyugdíjba vonulókat.

A tájékoztató végére megérkezett a „Jó étvágyat Kft.” által főzött, nagyon finoman illatozó marhapörkölt is, melynek elfogyasztásához jó étvágyat kívánt szakasz mérnökünk a nyugdíjasoknak. Sötétedésig idéztük fel a múltat, a fiatalkori évek eseményeit.

Legidősebb résztvevő nyugdíjasunk Pataki Feri bácsi volt, aki vízmesterként, később üzem mérnökként, belvízvédelmi ügyintézőként dolgozott a szakasz mérnökségen, s aki februárban tölti be 87. életévét.

Kemény Lászlóné

Összefoglaló a 2007/2008-as hidrológiai évről

Az elmúlt év novemberétől mostanáig tartó hidrológiai évben a Dél-Alföldön a 100 éves átlagnak megfelelő mennyiségű csapadék hullott. Csapadékosabbnak bizonyult viszont az év a Tisza vízgyűjtő területén, ahol mintegy 5 százalékos többlet keletkezett.

Általában a megszokottnál melegebb volt az idő, de a hőmérsékleti anomáliák nem voltak olyan szélsőségesek, mint az előző, 2006–2007-es hidrológiai évben. A kedvezőbb csapadék- és hőmérsékleti viszonyoknak köszönhetően nem volt térségünkben komolyabb aszály, a szárazságnak leginkább kitett Duna–Tisza közén is csak mérsékelt, az igazgatóság délkeleti részén pedig ennél is enyhébb mértékű lett.

Az időjárás vízkárelhárítási szempontból is kedvező volt az Alsó-Tisza mentén: árvízvédekezés egyáltalán nem volt, és a

szükségessé váló belvizes intézkedések sem voltak jelentősek.

Időjárás

A csapadékos őszi hónapokat követően a tél viszonylag száraz volt a Tisza vízgyűjtőjén, a három téli hónapra számított csapadékösszeg mindössze 65 százaléka lett az átlagnak.

Az Atikövizig működési területén a múlt év decembere még kissé csapadékosabb volt az átlagnál, januárban azonban már itt is jelentős, 50 százalékos, februárban még ennél is nagyobb, közel 90 százalékos hiány keletkezett.

A téli hiányt pótolták a tavaszi és nyári hónapok esőzései. Mindenhol kiemelkedően csapadékos volt a március, és a Tisza-völgy egészét tekintve nedves volt a

teljes tavasz és a nyár nagyobb része is. Az igazgatósági körzetekben ugyan a tavasz második felében kevesebbet esett, de júniusban az átlagnak több mint másfélszerese hullott. Szélsőséges záporok, zivatarok jelentkeztek július utolsó harmadában, ezek a Tisza északi vízgyűjtőjén néhány mellékfolyón rekordárvizet okoztak.

Augusztustól lényegesen csökkent a csapadékhajlam, az év közben felhalmozódott csapadéktöbblet október végéig az Alsó-Tisza mentén elfogyott, a Tisza vízgyűjtőn számottevően megcsappant. Így lett az elmúlt 12 hónapra számított csapadékösszeg a működési területünkön 526 mm, a sokéves átlagnak megfelelő, a teljes vízgyűjtőn 740 mm, kevéssel átlag feletti.

A novemberi csapadék jelentős része hó alakjában hullott, ugyanis a hónap közepétől szokatlanul hideg volt az idő.

(Folytatás a 12. oldalon)

Összefoglaló a 2007/2008-as hidrológiai évről

(Folytatás a 11. oldalról)

Ezért tavaly december elején már a sokéves átlag feletti hóréteg borította a hegyeket. December végén a hóban tárolt vízkészlet már elmaradt a sokéves átlagtól, és később is csak a felső-tiszai részvízgyűjtőkön, és csak rövid időre emelkedett az átlag fölé.

Január közepétől a hótakaró víztartalma csak kisebb ingadozást mutatott, miközben a sokéves átlagtól való elmaradás egyre nőtt. Március elején, a tavaszi olvadás szokásos kezdetén több mint 60 százalékkal volt kisebb a hőtömeg az ilyenkor megszokottnál. Az olvadás márciusban nagyon lassú, áprilisban a sokéves átlagütemnek megfelelő volt.

Az igazgatóság működési területén az első hó már november közepén megjelent, bár csak szórványosan, és egy-két nap után elolvadt. Tartós hó december közepétől január közepéig, 30-35 napig volt. Az elmúlt tél legnagyobb, 10-20 cm körüli hóvastagsága január első harmadában alakult ki.

Az elmúlt 12 hónap szegedi középhőmérséklete 11,6 °C lett, több mint fél fokkal magasabb a szokásosnál. A havi középhőmérsékletek sorra magasabbak voltak az átlagnál, átlag alatti csak a novemberi, decemberi és szeptemberi érték lett. Főleg a tél második fele volt nagyon enyhe, alig mértek például -10 °C-nál alacsonyabb napi minimum hőmérsékletet, így ilyen, úgynevezett zord nap egész télen mindössze négyszer fordult elő, mintegy harmada a térségben várhatóan.

Ebben az évben is mértek melegrekordokat a Dél-Alföldön: május 28-án Kecskeméten, szeptember 6-7-én pedig Szegeden regisztráltak ezeken a napokon az országban addig még nem látott maximumokat.

Vízjárás

Az idei tél első jégjelenségei ugyan az Alsó-Tiszán és a Hármas-Körösön az átlagosnak megfelelő időpontban, december 20. körül voltak megfigyelhetők, de számottevő zajlás csak az év utolsó napjaiban alakult ki. Az ekkor már a Maroson is megjelenő, és mindhárom folyón zajló jég néhány napon belül beállt (a Tiszán december 30-án, a Hármas-Körösön Újévkor, a Maroson január 5-én), majd viszonylag gyorsan, a mellékfolyókon január 12-14-re, a Tiszán január 20-ra el is tűnt. Az idei jég-szezonban az Alsó-Tiszán összesen 32, a Hármas-Körösön 18, a Maroson 13 jeges nap volt, melyből a Tiszán 19 napig, a Körösön 13 napig, a Maroson 5 napig volt álló jég.

A Maroson, a torkolathoz közeli szakaszon 2 napig 1 m magas torlódás is kialakult, de beavatkozásra nem volt szükség.

Az elmúlt egy évben jelentős árhullám nem vonult le a Tiszra, a Körös és a Maros igazgatósági szakaszán. Készültségi szint körüli magasságot csak a Hármas-Körös ért el, március elején, de a vízállás csak 1-2 napig maradt ebben a tartományban.

A sokéves átlagot meghaladó vízszintek a késő őszi, kora téli időszakban, tavasszal és a nyár második felében fordultak elő. Ezek az áradások a Felső-Tisza vízrendszerében keletkeztek, ott még magas (márciusban és áprilisban I. és II. fokú készültségi szint feletti, júliusban III. fok feletti) árhullámok voltak, de az Alsó-Tiszára érve ellapultak, mert ezzel egyidejűleg sem a Körös, sem a Maros nem hozott hasonló nagyságrendű vizeket.

Figyelemre méltó a nyári felső-tiszai árvíz levonulása, mely Észak-Erdélyben komoly gondokat okozott, a Visón és az Izán az eddigi legnagyobb vízállásokat is meghaladta, Vásárosnaménynál is III. fok felett haladt el, ennek ellenére Szegednél még a medret nem töltötte meg.

A tavalyi év végén még viszonylag magas, 60-100 százalékos víztartalmú talaj nedvessége a téli szárazság miatt jelentősen csökkent, és csak a márciusi csapadék tudta valamelyest megemelni. Ez a növekedés sem volt azonban elég ahhoz, hogy a talaj a szokásos télvégi, tavaszi telítettséget elérje. Nem segítettek a nagy nyári esők sem, ezek

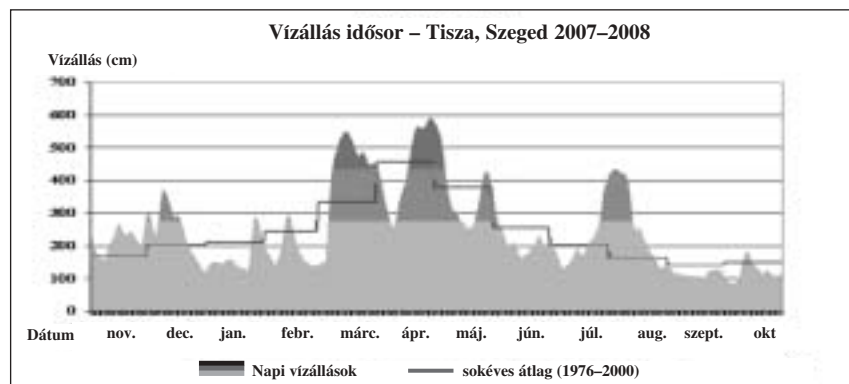
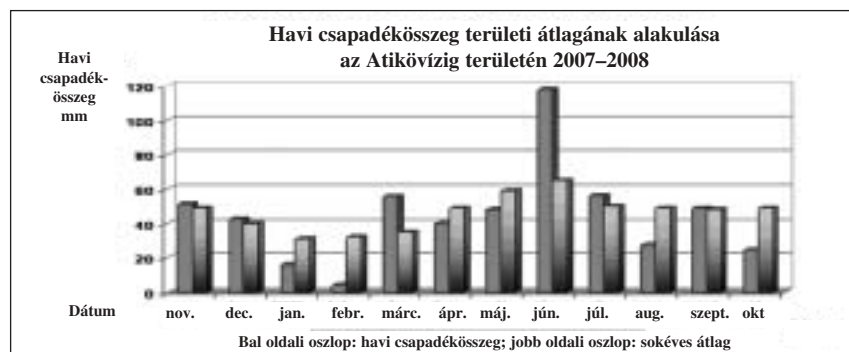
vize a mélyebb rétegeket nem érte el, így júniusban erőteljes csökkenés indult meg, ennek következtében a nedvesség augusztusban már a kritikus 30 % alá süllyedt, és az őszi hónapokban ott is maradt.

A talajvíztükör a terület legnagyobb részén továbbra is a sokéves átlag alatt maradt. Télen és tavasszal, a szokásos vízszintnövekedési időszakban az időjárás nem támogatta a helyzet javulását, de nem hoztak érdemi változást a nyári csapadékok sem. Az év folyamán a vízszint végig a Duna-Tisza közti hátságon volt a legmélyebben az átlag alatt, itt az elmaradás elérte a 2 métert is. Máshol a negatív eltérés 20-70 cm körül alakult. Átlag fölötti vízállást csak a működési terület délkeleti részén mértek, ahol a vízszint 20-50 cm-rel volt a szokásos érték fölé.

Kilátások

Az Országos Meteorológiai Szolgálat hosszú távú előrejelzése szerint az előttünk álló tél enyhéne, és az évszaknak megfelelően csapadékosabbnak, a koratavasz az átlagnál hidegebbnek és szintén csapadékosabbnak ígérkezik. A hosszú távú prognózis megbízhatósága alacsony, de számítani kell esetleges beválásukra. Ennek alapján télvégi, koratavaszi hófelhalmozódásra, vagyis az árvizek és belvizek kialakulása szempontjából kedvező hidrológiai körülményekre is lehet számítani.

Lázár Miklós

Szeged fejlődése és kapcsolata a Tiszával

Előzmények és az 1879-es Nagyárvíz – 2. rész

**Fiala Károlynak
az előző számunkban elkezdett,
s itt folytatott írásához
– mely előadásként elhangzott
2008. március 12-én, a Nagyárvíz
évfordulója alkalmából – a szerző
forrásként felhasználta Reizner János:
Szeged története c. munkáját.**

Az 1829–1830-as árvíznek a szegedi lakosok számára nagy volt a jelentősége. Sokak rettegetek a „Tiszaszabályozás ügyének” további fejlődésétől, mert úgy vélték, hogy már 1816-ban is nagyobb tömegű vizek folytak le kisebb vízállással, mint 1830-ban. Ezért a Tisza felső szakaszán összeszorított vizek gyorsabban érik el az alsó szakaszt, ami katasztrófához vezet.

A problémáról Vedres István eképp vélekedett: *„legsomorúbb állapota lesz pedig Szegednek, hol ezen lefolyó árvezeknek épen a kapuja van, mert a töltések összeszorítása által a felső vármegyéből leszalasztott, különben hasznos, de temetelenségével szörnyű kárt okozó elemmentumnak, a nagy árvíznek ellentállani lehetetlenség lévén, az amit csak talál, mindent pusztít”.*

Vedres István szavaiból kiderül, Szeged város pusztulásának víziója már akkor ott lebegett szemei előtt. Természetesen voltak, akik cáfolták, illetve túlságosan borúlátónak tartották ezeket az aggodalmakat. Vásárhelyi Pál a vízszint emelkedésének okát a szegedi szorulatban látta, amelyet úgy tartott, hogy a Maros torkolatának D-re helyezésével lehetne megoldani. Elképzelései szerint a Marost Szőregtől egy új mederben vezetve Vedresháza alatt kellett volna a Tiszába vezetni. Ezen elképzeléseket Vedres István ellenezte, hiszen az akkori kiváló szakemberek ismereteire támaszkodva úgy látta, hogy a szegedi szorulat, valamint a Maros visszaduzzasztó hatása ugyanolyan kártékony maradna.

Vedres javasolta a Maros szabályozását, egy új, egyenes meder kialakítását, a torkolat szögének rendezését, továbbá azt, hogy a város vezetése határozzon Újszeged megvételéről, és azt mindenkor tartsa fenn az árvíz levonulásának árteréül. A város vezetése támogatta Vedres elképzeléseit, majd a következő évben szakértői vizsgálatot kért, melynek eredményei alapján a Vedres-féle elképzelés mellett törtek pácát.

Mindezen szakmai és politikai viták közben a Tisza újabb fenyegető áradása közeledett. 1844-ben a Tisza hatalmas árhulláma 18 hónapra vette birtokba a város kör-

nyékének földjeit. A szivárgó vizek ellepték a pincéket, *„Újszegeden, hol eddig a házak még nem igen voltak fenyegetve, most már ezen vízmagasságnál legnagyobb részben úsztak és egymás után rogyadoztak”.* Az idézet azért rendkívül fontos, mert éppen ez a terület segíthette volna Szegedet a szabályozás következtében megváltozott lefolyási viszonyok hatásának mérséklésében.

Ezek után indul meg 1846-ban a Tisza folyó általános szabályozása, mely kiváltja Szeged felzúdulását. A szegedi polgárok nem a szabályozásban látták a veszélyt, hanem annak módjában. A felső szakaszon történt beavatkozások hatásaitól tartottak.

Ennek első bizonyítéka 1853-ban jelentkezett, amikor a Tisza áradása és annak szintje minden addigit felülmúlt. *„A küzdelem hosszantartó volt s a válság több ízben már elkerülhetetlennek mutatkozott. Egy alkalommal a hatyas-ballagítói vonalon éjjel a víz már rést is tört, de a veszedelem az által hárult el, hogy a felügyeletet teljesítő munkás a szakadásba fekiúdt s így saját testével gátolta meg a kiömlést, míg kiáltásaira a segély megérkezett. A kötelesség-érző derék embernek még a nevét sem ismerjük”.* A helyzetet tovább súlyosbította, hogy a Maros torkolatának ügye még mindig rendezetlen volt, sőt Újszegedet egyes érdekek beépíthetőnek tartották. Mindezek mellett az Újszegedet átszelő új vasúti hidat nem pilléreken állóra tervezték.

Így következett be az 1855. évi árvíz, melynek kártétele csak hosszú és igen költséges védekezési munkálatokkal volt elhárítható. *„A lakosság heteken át küzdött s még a zsenge tanulókat is kirendelték a szomolyai töltésre, kik ott tanítóik vezetése alatt szakajtókban hordták a magasztáshoz szükséges földet. A csatornák több helyen felbuggyantak s betömésük iránt való küzdelem meddőnek bizonyult, míg nem utóbb a csatorna-szádákat feneketlen hordókkal látták el, melyekben a víz egy bizonyos magassággal felemelkedett ugyan, de szét nem terült”.* A kialakult súlyos helyzetet jól bizonyítja, hogy soha nem tapasztalt számban, öt helyen szakadtak el a töltések, s így az Aranka völgyétől egész Torontál megyéig minden előntés alá került.

E hírekre már az uralkodó is felfigyelt és szentesítette a kért beavatkozásokat, amelyek nagy sebességgel meg is indultak. Sajnos, Újszeged ügyére továbbra sem találtak megoldást, csupán az ártéri hidban sikerült megegyezni.

Az 1857-ben és 1858-ban levonult árhullámok során ismét magasabb vízállások alakultak ki. A védekezési és folyamszabályozási munkálatok anyagi terhe a városra hárult, utóbbit pedig úgy indokolták, hogy az a város külön érdekeit szolgálja, így ezeknek költsége az országos alapot nem terheli. Az akkori munkáknak azonban számos hibája volt, mely egyrészt fakadt a tervezésből, másrészt a felmérésből és kivitelezésből.

A Vedresházi átvágás helye rosszul lett kitzúvva, a vezérárók nem megfelelő szélességben és mélységben lett kialakítva, így az új meder nem fejlődött kellő ütemben (1864-ben a vezérárkot le kellett zárni és ismét komoly munkálatokat kellett végezni).

Mindezek mellett Újszeged ügye még rosszabbra fordult. A császári és királyi közlekedésügyi minisztérium elrendelte a töltésen vezetett vasúti vonal építését (az ártéri hidat feleslegesnek tartották), magasságát pedig a legmagasabb vízszint fölé 20 lábbal (~ 60 cm) kérték kiépíteni.

Elvetették azt a gondolatot, hogy a vasúti töltés mellett létesüljön egy elvezető csatorna, mely a felduzzasztott vizeket lett volna hivatott a folyóba vezetni. A beavatkozások ellensúlyozására a szegedi szelvényt bővíteni kérték, mégpedig az újszegedi part bontásával. E munkák előtt a város szakemberei tiltakoztak, de az akkori főmérnök, Herrich Károly saját vizsgálataival bizonyította a tervezett beavatkozások sikerét.

Az újszegedi partrendezés/partlemetszés egy évvel az elkészülte után már teljesen visszaiszapolódott, ami érthető, hiszen a Maros és a felsőbb szakaszok szabályozásai ekkor folytak. A szegedi aggodalmak ismét bebizonyosodtak. Az 1858-as, 1859-es események után a város kérte a minisztériumot, hogy végszükség esetén az elkészült vasúti töltést átvághassa. A város panasztát a minisztérium elfogadta és az aggodalmat valósnak ítélte, ezért újfent vizsgálatot rendelt el, amely az árvízszintek emelkedésének mértékét állapította volna meg. (Ma, a XXI. században is csak azt tudjuk mondani, hogy a kialakult legmagasabb vízállásnál lehet magasabb tetőző vízállás, de azt nem vagyunk képesek előrejelezni, hogy mennyivel.)

A kért vizsgálatokat Herrich Károly akkori főmérnök elvégezte és megállapította: *„... Szeged alatt 22' 11" 4" magasságon felül eső vízállásra számítani nem lehet. A város nem forog veszélyben, nincs és nem is lesz ok a »barbár« kívánság teljesítésére.*

Szeged fejlődése és kapcsolata a Tiszával

Előzmények és az 1879-es Nagyárvíz

Mert ha a város az említett vízmagassághoz képest töltéseit megerősíti, ha továbbá belép a percsórai társulatba és elősegíti a percsórai társulat töltéseinek kiépítését, s ha végül a régi szillér-baktói keresztgátat fel magasztja: akkor nem tarthat a katasztrófától”.

Az elvégzett vizsgálatok és azok eredményei azonban nem nyugtatták meg az aggódókat, másokat azonban végképp „elaltattak”. Az aggódók ismét feliratokat küldtek, amelyekben kérték Szeged város megmentését. A vízügyi mérnökök kidolgozták egy árapasztó csatorna tervét, amelyet azonban ismét a helyi főmérnök véleménye söpört le az asztalról: „Szeged csak azon esetben foroghat veszélyben, ha a Maros folyó is a Tiszával egyszerre hozná le a magas vizét.”

A szőregi zsilipes levezető csatornára nézve pedig azt hozta fel, hogy a megváltozott viszonyoknál fogva meg kell gondolni, hogy „a levezetés által elérhető előnyök a közel egy milliónyi költséget megéri-e? S hogy elég fontos-e az a 20-24 hüvelyknyi lehető duzzadás Szegednél az eddig ismert legnagyobb vizek fölött arra, hogy érte a Maros Szegeden alúl egy milliónyi költséggel levezettessék s nem volna indokoltabb dolog ezen nagy összegnek egy részét a város biztosítása végett a töltések magasztására fordítani.”

A Tisza árvizei továbbra sem hagyták nyugodtan az aggódókat. 1860-ban 6 helyen történt töltésszakadás, mely óriási károkat okozott a környéken. 1867-ben újabb áradás fenyegette az alsó szakasz mentén élőket. Hullámverés ellen is kellett küzdeni. A mentett oldalon Petresnél már 3 láb (~ 90 cm) mélységű víz állt, de végül nem következett be katasztrófa. Szeged és környékének összes töltését magasztani, erősíteni kellett, amely rendkívüli költségeket emésztett fel. Ez volt az első alkalom, hogy a Szeged–Újszeged közötti hidat ellepte a víz, melynek tetőző magassága 22 láb és 10 hüvelyk volt (emlékezzünk Herrich előrejelzésére!).

Majd egy évtized elteltével, 1876-ban ismét a folyók áradása okozott komoly gondokat. Kora tavasszal a Duna, majd márciusban a Tisza árvizei fenyegették a folyók mellett élőket. Szeged város a víz gyors ütemű emelkedése miatt már időben elkezdte a védelmi készletek beszerzését. A vízszint emelkedése miatt elrendelték a töltések magasztását a korábbi (1867: 22' 10") tetőző vízálláshoz, illetve kitűzték a menekülési útvonalakat. A városhoz tar-

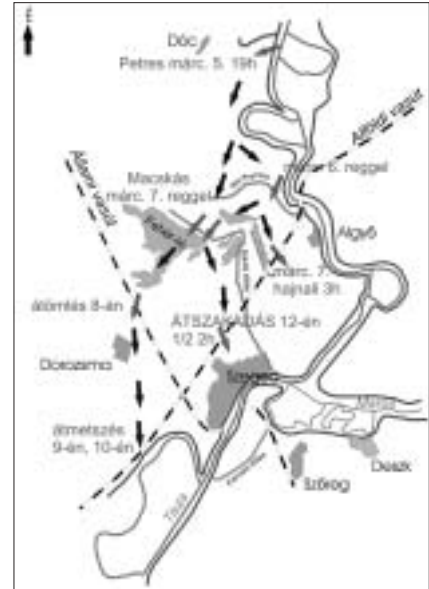
tozó hosszú védvonalakon kevés, a munkát irányítani képes szakember tartózkodott. A város É-i részén húzódó vasúti töltésen először alkalmaztak jászolgátat, melynek építése kezdetben akadozott.

Tápénál a megcsúszott töltés, majd egy csatorna zsilipjének beszakadása (Boldogasszony u.) okozott nagy riadalmat a város lakóinak körében. Több ezer ember dolgozott a gátakon. A tetőzés szintje elérte a 24' 11"-es szintet, azaz meghaladta az eddig mért legnagyobbat, sőt, Herrich prognózisát is jócskán felülmúlta. Szeged város lakói hősiességgel küzdöttek, a keletkezett számos árvízi eseményt sikerrel elhárították. A Tisza mentén kb. 10 töltésszakadás következett be. Az akkori felső vezetés a várost teljesen magára hagyta.

Szeged városának kasszája az egymást követő hosszú védekezések alatt szinte teljesen kiürült. A Tisza áradásai azonban ezt nem vették figyelembe. 1877-ben már csak bankkölcson segítségével tudtak készülni a közelgő árvízre. A város lakói a folytonos küzdelem miatt fásultabbak voltak, ezért karhatalom útján kényszerítették őket közmunkára. Az árvíz szintje ismét rekordot döntött, elérte a 25 lábat. Mezőgazdasági területek több helyen elöntés alá kerültek, s így elmúlt a veszély.

Azonban egy második árhullám is elindult a folyón, amely májusban ismét jelentős vízszintemelkedéssel járt, sőt, a Maros mellékéről is aggasztó hírek érkeztek. A szakemberek az árhullámok találkozásától tartottak, ami be is következett. Május 23-án érkezett a marosi árhullám, mely 24' 3"-es vízállást okozott. Deszknél egy második töltés elszakadt, a marostói terület víz alá került, de a fővédvonalat sikerült tartani. A Pillich Kálmán vezette védekezők megfeszített munkával próbálták a magassági hiányokat megszüntetni, de 24-én hajnalban a Tisza átcsapott a töltéseken és elöntötte Újszegedet. Az ott lakókat, mivel a védekezésben nem vettek részt, a töltésről visszatérők riasztották. Sokan nem érezték át a veszélyt, mert nem számoltak a vasúti töltés visszaduzzasztó hatásával. A folyó a mesterséges öblözetet teljesen feltöltötte, az utászok később a vasúti töltés átvágásával vezették le a vizet. Mindezek mellett Szentmihályteleknél, Makónál töltéscsúszások keletkeztek, amelyeket sikerült elhárítani.

Számos előzmény után érkezünk meg a Szeged szempontjából tragikus 1879-es esztendőhöz. Láthattuk, a város több heroikus küzdelmet sikerrel vívott meg az árví-

zek ellen, számtalan érvvel bizonyította, hogy a szabályozások és a nem megfelelő helyi beavatkozások katasztrófához vezethetnek, ám mégsem találtak meghallgatásra.

Februárban ismét emelkedni kezdett a folyó vízszintje. Az áradás ütemét jól jelzi, hogy február 28-ról március 1-re virradóan több mint 3"-et (~ 90 cm-t) emelkedett a víz szintje. A város vezetése egy ideig tétlenkedett, majd látva a helyzet komolyságát, mozgósították a véderőket. A Tisza szintje március 5-re meghaladta a 25 lábat. A védvonalakon több ezer ember megfeszített erővel dolgozott, hogy a magassági hiányokat és a kialakult jelenségeket megszüntessék. Az alföldi vasútvonalon a töltés magasztásának és erősítésének munkálatai azonban nem kezdődhetek meg a vasút vezetőinek ellenállása miatt (ez egy kritikus pontja a védekezésnek).

A kényszerhelyzetben a Baktó–macskási elhanyagolt töltésre kellett az erőket összpontosítani, azonban ennek állapota kétséges volt, hiszen hosszú ideje karbantartás nélkül állt. Március 4-én a vízszint elérte a 25' 4"-t, azaz pontosan 8 métert. Az országos napilapok felhívják a figyelmet a város heroikus küzdelmére, azonban segítség nem érkezik. Volt, aki felismerte az aggasztó helyzetet és Szeged védelmére ötven ezer katonát kért, de a képviselőházi ülésen ez elvetették, és Szegedet tették felelőssé saját helyzetéért. (Az ábrán az 1879-es árvíz elöntésének irányai.)

A királyhoz eljutott hírek hatására öfelsege Pulcz Lajos altábornagyot, a temesvári főhadparancsnokot rendelte Szegedre.

(Befejező rész a következő számban)

Múzeumi összekötői tanácskozás

Az összekötői találkozó célja a kövízgek működési területein lévő vízügyi emlékek értékmegőrző munkájának áttekintése, valamint az aktuális helyzet, problémák megbeszélése. Október 21-22-én Tokajban került megrendezésre a vízügyi ágazat múzeumi összekötőinek éves tanácskozását. Vendéglátónk az Észak-magyarországi Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság volt.

A tanácskozás első napja a Tokaji Szakasz mérnökségen kezdődött egy „virtuális sétával”, melynek kalauza Legány Csaba, a www.3dtour.eu cég munkatársa volt. A „séta” egy igen látványos előadás képében mutatkozott meg, mely bemutatta, hogy – esetünkben – a különböző műtárgyakat, kiállítóhelyeket a multimédia segítségével hogyan lehet az érdeklődőknek intézményeink honlapjain látványosan bemutatni.

Az előadás után hajóra szállt a társaság. A szép őszi időben a tiszai hajózás végcélja a Tiszalöki vízlépcső és a Tisztántúli Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság működési területén található Vásárhelyi emlékszobor és az arborétum megtekintése volt. A látványos és hasznos kirándulás után a napot kellemes vacsorával és baráti beszélgetéssel zártuk.

A második nap programja a „Bodrog” mérőhajó megtekintésével kezdődött, melyet Szőke Tamás kolléga mutatott be. Ezután buszra szálltunk és meg sem álltunk a Sárospataki Szakasz mérnökségig, ahol az összekötői tanácskozás érdemi része zajlott. Elsőként Fejér László, a VKKI közgyűteményi igazgatója beszélt a Vízügyi Közgyűteményi Iroda intézményeinek 2008. évi munkájáról és terveiről, majd Szalkai Tímea múzeumi igazgató számolt be a Duna Múzeum elmúlt évéről és 2009-es terveiről.

A vezetői beszámolókat követően a tanácskozáson megjelent munkatársak tartották meg évvértékelésüket, számoltak be saját muzeális intézményeik jelenlegi helyzetéről, s a jövőbeni tervekről. Lehetőség volt megvitatni az esetleges problémákat, illetve a múzeumi vezetőség igyekezett megválaszolni a felmerült kérdéseket is. Fazekasné Tóth Andreától, a Közép-dunántúli KÖ-VÍZIG PR-referensétől hasznos útmutatót és gyakorlati tanácsokat kaptunk a működési engedélyek megújításának eljárási folyamatáról, mely aktuális téma.

Az Atikövízig emlékhelyeivel kapcsolatban a következők kerültek megállapításra. Az újszegedi Vízügyi Történelmi Emlékhelyen a közmunkásnak, illetve Miklós János kollégának köszönhetően az elmúlt időszakban a kültéren bemutatott kiállítási tárgyak karbantartása, valamint a külső környezet kulturáltabbá tétele történt meg, valamint sikerült jelentősen előrelépni a különböző

témájú dokumentációk számítógépes nyilvántartásában, illetve azok védett helyen történő tárolásában. Ezzel felszabadult mintegy 18 nm-es terület a tervezett új kiállítótér számára. Jelenleg a múzeumban lévő fényképek digitalizálása folyik. Eddig mintegy kétezer darab került szkennelésre.

A látogatók száma az elmúlt évekhez képest is emelkedő tendenciát mutat. Az emlékhely éves látogatottsága 2008-ban megközelítőleg 900 volt, melyből 110 a külföldi vendég.

Főként a diákok és a laikus látogatók részére tartandó tárlatvezetés megkönnyítésére, közérthetőbbé tételére Miklós János jóvoltából több makett is elkészült. (az istrángos cölöpverő méretarányos kicsinyített mása, a Tiszatöltés keresztmetszetének fejlődését bemutató makett, valamint a régmúltban és a jelenben használt árvízvédekezési módszereket bemutató makett).

A tavalyihoz képest a múzeum épületeinek állagára vonatkozó megállapítás

nem változott; a kb. az 1920-as évek közepén épült épületek felújítása rendkívül szükséges lenne.

Június elején szakfelügyeletet tartottak az emlékhelyen, melynek megállapítása, hogy a jelenlegi, 1989-ben kiadott működési engedélyt megújítani szükséges. A hosszadalmas folyamat megindítása érdekében az első lépések megtörténtek.

Az Ópusztaszeri Nemzeti Történelmi Emlékpark skanzenjében lévő tiszai gátórházunk, valamint az ipari műemlék jellegű Szentesi Szivattyútelep állaga is rendkívül rossz állapotban van. Ezek felújítása, az állagmegőrző munkák elvégzése szintén sürgető lenne.

Nagyszöllösi Nóra

XV. Ifjúsági Napok

A Magyar Hidrológiai Társaság – 15 év kihagyás után – szeptember 25-26-án Siófokon újra megrendezte az Ifjúsági Napokat, melynek házigazdája az MHT Közép-dunántúli Területi Szervezete volt.

Az első nap nyitó plenáris üléssel indult, melyet Kumánovics György, az MHT Közép-dunántúli Területi Szervezet elnöke nyitott meg. Ezután több érdekes előadást is hallhattunk, melyek témái a Balaton története, vízháztartása, vízminősége és vízszintszabályozása voltak. Az első nap délutánján, illetve a második napon párhuzamosan két szekción vehettek részt az érdeklődők. A nagyteremben főként ár- és belvízvédelmi témájú előadások hangzottak el, míg a kisszekcióban változatos, például biológiai, ökológiai, statisztikai, áramlástan, erdészeti témák sorakoztak.

Itt emelném ki a szegedi vonatkozású előadókat és előadásokat: Zsóri Edit: Szeged város árvízvédelmének kulcsa: a tiszai partfal;

Sági Rajmund: A Kurca belvíz-öblözet természetközeli vízrendezési felülvizsgálata az EU Víz keretirányelv elvárásainak tükrében (fölső képünkön);

Nagyszöllősi Nóra: A környezetvédelmi és vízügyi igazgatóságok vállalati PR-je. Kríziskommunikáció árvízvédekezés idején;

Fejes Péter: Egy prezentáció elkészítésének és előadásának rejtelmei.

Az előadások mellett különböző témájú posztereket is kiállítottak, melyeket szintén fiatal „vizes” kollégák készítettek.

Az első nap délutánján, a szakmai előadásokat követően a mintegy 80-90 tagú társaság megtekintette a Sió-zsilipet, (alsó kép) melynek működéséről rövid beszámolót tartott Pécseli Péter, a KÖDUKÖVIZIG Balatoni Vízügyi Kirendeltségének munkatársa. Ezután, köszönhetően a szép őszi időjárásnak, egy kellemes balatoni hajókirándulás részesei lehettek az Ifjúsági Napok résztvevői a nagy múltú Kelén hajó fedélzetén. Az estét szintén kellemes, jó hangulatú baráti találkozó zárta.

A szakmai konferencia második napjának végén a jelenlévők leadhatták voksaikat a nekik legjobban tetsző előadásokra. Ennek eredményeképpen négy oklevél talált gazdára:

Csegény József: A Felső-szabolcsi ártéri öblözet vizsgálata árvízi elöntési helyzetekben;

Sokoray-Varga Béla: Részecskekövetés-alapú sebességmérés (PTV) és a laboratóriumi kisminta kísérletekben való alkalmazása;

Bugyáné Huszti Anikó: A Nyugati-főcsatorna működési sajátosságai a különböző üzemállapotokban;

Szabó-Horváth Ágnes: A víz kincs – tanuljunk élni vele! (poszter)

Szavazatok érkeztek még Hercsel Róbert, Laurinyecz Pál, Verseyi László, Zsuga Antal, Nagy Mónika, Melcher Ferenc, Nagy József, e sorok írója, Zsóri Edit, Sági Rajmund, Varga Éva, Juhász István, Petroczi György Attila, Horváth Lajos, Ficzer András előadására, és a Montvajszki Márk, Baranyi Virág által összeállított poszterekre is.

Az előadások érdekességén túl rendkívül nagy élmény volt, hogy a vízügyi ágazat fiataljai találkozhattak, megismerkedhettek, tapasztalatot, tudást cserélhettek egymással. Reméljük, hogy jövőre Baján, a XVI. Ifjúsági Napokon ugyanilyen sokszínű előadások hangzanak majd el ugyanilyen nagy számban résztvevő fiatal kollégáktól.

Nagyszöllősi Nóra

VÍZPART

Az Alsó-Tisza vidéki Környezetvédelmi
és Vízügyi Igazgatóság lapja
Megjelenik negyedévente

Szerkeszti: a szerkesztő bizottság

Elnöke és felelős kiadó:

dr. Dobi László

Felelős szerkesztő: Pálffy Katalin

Szerkesztők: Nagyszöllősi Nóra,

Priváczykiné Hajdu Zsuzsanna

Szerkesztőség: H-6701 Szeged, Pf.: 390

6720 Szeged, Stefánia 4.

Tel.: 36/62/599-599; Fax: 36/62/599-555

E-mail: n.nora@atikovizig.hu

Nyomás: „NORMA” Nyomdász Kft.,
Hódmezővásárhely

F.: ATIKÖVÍZIG
6720 Szeged, Stefánia 4.
6701 Pf. 390

DÍJ HITELEZVE
SZEGED I.
Megyei Postahivatal
6701

NYOMTATVÁNY

„Nől a dér, álom jár,
hó kering az ág közt.
Karácsonynak ünnepe
lépeget a fák közt.“
(Weöres Sándor)

**Békés, meghitt karácsonyt és sikeres,
boldog új esztendőt kíván minden
kedves Olvasónak a VÍZPART
szerkesztő bizottsága!**

Újévi köszöntő

„*Boldogabb újévet, mint amilyen lesz!*”
A régi vicces mondás – úgy tűnik – ma aktuálisabb, mint valaha. Világgazdasági válság, pénzügyi recesszió, romló makrogazdasági mutatók, és még sorolhatnánk azokat a fogalmakat, amelyekről szinte mindennap hallunk. Valóban, a kilátások nem túl jók. Mondhatnánk úgy is, hogy jövőre összébb kell húzni a nadrágszíjat. Végzetlenségem miatt megemlíteném, hogy nem ez az első eset, sőt, bármennyire is erőltetem az agyamat, nem emlékszem olyan esztendőre, amióta a vízügyi szolgálatban vagyok, hogy ne így kezdtünk volna egy évet.

A helyzet ellentmondásos. Vannak ugyanis eredmények szép számmal, sőt, azt lehetne mondani, hogy soha nem látott mértékű a fejlődés egyes területeken. Magam is meglepődtem például, hogy csak az árvízvédelmi művek esetében az Alsó-Tisza vidéken az elmúlt tíz évben több mint 8 milliárd forint jutott fejlesztésre, beruházásra. De említhetném a Tisza vidéke legnagyobb beruházásának első elkészült elemét, a VTT keretében megvalósult Cigándi tározót.

Mégsem örülhetünk felhőtlenül. A fenntartásokra és üzemeltetési feladatokra ugyanis évről-évre fogynak a kereteink, s éppen ebben rejlik a helyzet veszélyes ellentmondása. Miközben próbáljuk a fejlesztések ütemét gyorsítani, egyre kevesebbet fordítunk meglévő és újonnan megvalósult műveink fenntartására. A minap megkérdezték tőlem, hogy mennyit javult az Alsó-Tisza vidék árvízi biztonsága a

nemrég elkészült beruházások, helyreállítások kapcsán. Nem kis meglepetést keltettem a válaszzal, amikor azt mondtam, hogy „*nem csökkent*”.

Tudomásul kell vennünk, hogy egy árvízvédelmi rendszer pont annyira erős, mint annak a leggyengébb láncszeme. A leggyengébb láncszem pedig a fenntartás, ahol egyre aggasztóbb az elmaradásunk, noha vannak száz évesnél idősebb műtárgyaink is! A probléma megoldására vannak jó példák a nemzetközi gyakorlatban – már a szomszédos országokban is. Romániában például a vízhasználatokból befolyó összes bevételt közvetlenül a vízgazdálkodási feladatok ellátására, a vízi létesítmények fenntartására fordítják. Nálunk a költségvetés szigorúan őrökdi a „*mindent bele a nagykalapba és majd onnan visszaosztjuk*” elvhez. Ismerve a hazai viszonyokat, a közeljövőben aligha számíthatunk a helyzet kedvezőbbé válására.

A 2009. évi költségvetés előzetes adatai is ezt támasztják alá: fenntartásra a tavalyi összeggel megegyező forrást biztosítanak. Persze minden rossz hírben van azért valami jó is. Jelen esetben az, hogy a vízkárelhárítási feladatok ellátására, a védelmi potenciál fenntartására a társadalom még hosszú ideig nem nélkülözheti a jól felkészült, magas szakmai színvonalat garantáló vízügyi gárdát. Számítunk a vízügyesek szakmaszeretetére, munkabírására, szorgalmára. Ehhez kívánok sok erőt, kitartást, egészséget és a közelgő ünnepek alkalmából szeretetteljes karácsonyt, dolgos, nyugodt újévet!

Dr. Dobi László

Meghívó

Az Alsó-Tisza
vidéki Környezetvédelmi
és Vízügyi Igazgatóság
vezetése szeretettel
meghívja Önt

2008. december 17-én
14 órára

a Központ,
az MBSz (Gépüzem),
a Szegedi
Szakasz mérnökség

**nyugdíjas baráti
találkozója**

az igazgatóság
szegedi
Irinyi J. u. 1. sz. alatti
székházának ebédlőjébe